

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

363454

1998

BIBLIOTECA ANDREI BARSEANU SIBIU

D. CALINESCU

SUPREMA DRAGOSTE

— PROZĂ —

CRAIOVA
Institutul de arte grafice «SAMITCA» S. A.
1914

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

D. CALINESCU

Andrei Vârcanu.

SUPREMA DRAGOSTE

— PROZĂ —

Biblioteca Judeteana ASTRA

510287

CRAIOVA
Institutul de arte grafice «SAMITCA» S. A.
1914

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

NU SE
IMPRUMUTĂ
ACASĂ

363454

IUL. 2010

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

BIBLIOTECA
ANDREI BÂRSEANU
SIBIIU

SUPREMA DRAGOSTE

I

Sătuleţul fericit, uitat de oameni, în care aproape necunoscute s'au petrecut cele povestite mai departe, purta pe vremuri numele Vai-de-ei şi se revărsa, adăpostit de vînturi, într'o vale scobită în partea de apus a dealurilor din dreapta Siretului.

Era vară.

La poalele satului, pînă departe spre asfinţit, se întindea un şes neted, acoperit cu lanuri roditoare: unele, încă verzi, erau sămănate cu ovăs şi porumb, altele, aurii, pline de grîu, copt, aşteptau secerişul.

In lungul şesului, printre lanuri, sevă hrănitoare, curgea Bistriţa. Descriind acolo un cinci uriaş, apa rîului părea, din depărtare, o panglică de argint.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

In zare, spre asfinţit, stăteau la veghe, pe hotar, Carpaţii.

Soarele, obosit de belşugul de viaţă ce răspîndise cu hărnicie o zi întreagă pe pămînt, se pregătea tocmai să dispară după munţii din apus. Amurgul apropiat împînzise ogoarele roditoare din împrejurimi. Colinele şi dealurile mai depărtate îşi îmbrobodeau formele în pîlcuri străvăzătoare de ceaţă albicioasă.

Luceafărul de seară, grăbit ca de obiceiu, aprinzîndu-şi sfios candela pe cerul încă luminos, vestea tuturora că ceasul de odihnă se apropiase.

Sînt frumoase serile senine şi liniştite de vară, la ţară!

Ele sînt un balsam înviorător mai ales pentru muncitorul harnic de pe lanuri.

Pentru acest rob al pămîntului este o adevărată plăcere, cînd, după o zi de muncă în arşiţa dogoritoare a soarelui, îl fură farmecul firei în boarea amurgului.

Sîngele îi svîcneşte încă în timple, încordarea zilei de muncă îl urmăreşte, dar peste întreaga sa făptură la fiecare respirare, la fiecare bătae de inimă, se abat adieri întrematoare. Iar în sufletul său, peste

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dorul de repaos, se îmbină clipe trecătoare de contemplare şi mulţumire.

Pe culmea cea mai înaltă a văeĭ în care, paşnic, se odihnea satul Vai-de-ei, îndreptată cu faţa spre miază-zi, predominînd valea de dinainte, şesul întins din dreapta şi privind Carpaţii, se ridica, odinioară, o veche casă boerească, acoperită cu olane, avînd cerdac înalt, scară de piatră la mijloc şi curte, destul de largă, pe dinainte.

Un bătrîn gîrbov, cu barba albă lungă, cu obrajii traşi de suferinţă, dar cu ochii totuşi plini de blîndeţă şi duioşie, eşi pe uşa principală, şi, păşind în cerdac, se opri în capul scărei de piatră, privind cu atenţiune, pe sub mîna ridicată deasupra ochilor, la şoseaua ce se vedea intrînd în sat prin fundul văei. Dar curînd, desamăgit, lăsă mîna în jos.

— Nu se vede nimic, Marie, zise el.

Şi fata, cu acest nume, care tocmai trecea prin faţa casei grăbită, diformată de greutatea celor două căldări pline cu apă, ce aducea în mîini de la fîntînă, se opri, puse jos povara şi după ce privi şi ea cu băgare de seamă în zare, răspunse:

— Da, nu se vede nimic, dar aşteptaţii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noştri mosafiri trebue să sosească dintr'o clipă în alta.

Bătrînul gîrbov — se numea Veniamin — îşi strînse nemulţumit halatul împrejurul trupului său slab, se întoarse şi tîrîndu-şi picioarele moleşite pe lespezile de piatră încă ferbinţi de arşiţa trecută a soarelui, se puse cu greutate într'un jilţ moale, aşezat anume pentru el, la un colţ al cerdacului. Îşi aruncă apoi cercetător privirea ostenită peste lanuri, peste sat, peste împrejurimile deluroase din apus şi cîteva clipe rămase nemişcat, prins de uimire: fusese greu bolnav vre-o două luni, abia în ajun se sculase din pat şi priveliştea aceasta, de zeci de ani cunoscută, privită iarăşi cu deamănuntul, i se păru plină de lucruri noi şi interesante.

In sat, căsuţele curate şi frumoase, băgate printre pomi, abia se zăreau de verdeaţă. Din bălegarele aprinse prin curţi fumul albăstriu, gonind ţinţarii, se ridica în coloane lungi şi liniştite spre cer. Pe sus, fumul se resfira a lene şi întinzîndu-se mereu, se perdea în urmă domol, în unde nesimţite.

Lătratul vesel al cîinilor, strigătele copii-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor, licăririle vii de focuri şi murmurul însutit al tălăncilor, ce vesteau prin poteci întoarcerea vitelor dela păşune, însufleţeau pretutindeni valea.

Jos, la marginea şoselei, se vedea o casă cu două caturi, cu ferestre mari, acoperită cu tablă roşie: era şcoala. Alături se înălţa cuptorul de pîine, dincolo mai erau cîteva clădiri noi, iar mai departe se ridicau două magazii încăpătoare, pline, una cu producte şi alta cu felurite unelte trebuincioase la munca cîmpului. Trecînd cu privirea peste toate aceste construcţiuni făcute de dînsul şi examinînd pe rînd căsuţele din sat, ascunse de verdeaţă, în prejma cărora întîlnea cu gîndul chipuri prietenoase, bătrînul Veniamin îşi simţea inima crescînd de mulţumire şi înduioşare.

Pe neaşteptate un nor de tristeţă îi întunecă faţa. In acea zi, însă, voia să fie vesel.

Se cuibări în jilţul molatec şi într'o clipă amintiri i se perindară prin minte rînduri-rînduri. Privea bisericuţa mică de peste vale, acoperită cu muşchi, veche, şi se vedea copil, alergînd nebuneşte în jurul ei, printre crucile de lemn, putrezite.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tatăl său, care fusese acolo preot, ascundea sub haina lui umilă un suflet de apostol; mamă-sa era pildă strălucitoare de bunătate şi hărnicie. In preajma proteguitoare a acestor două fiinţe scumpe, de mult stînse, anii copilăriei lui, se strecurară cu misticismul lor pe nesimţite, pe lespezi de biserică în snopi de lumină, pe cîmpii pline de soare şi verdeaţă înfloritâ.

Viaţa i se părea atunci însuşi raiul din cărţile sfinte şi cînd pricepu pentru întiia oară că, în jurul său chiar, sînt oameni cari sufăr, a lăcrămat uimit.

După ce a isprăvit, cu distincţiune, studiile ce se puteau face pe atunci în capitala Moldovei, tatăl său, ca orice preot luminat, cu grijă pentru copii, deschise larg baerile pungei în care zeci de ani, ban cu ban, adunase economii şi îl trimise să înveţe mai departe în streinătate.

Dar, legătura sufletească dintre el şi acest colţişor de pămînt pe care se născuse era atît de puternică, încît pretutindeni, printre streini, casa scundă de lîngă bisericuţa din sat, cu amintirile duioase legate de ea, îi atrăgea mereu gîndurile. Acolo, ascultînd pe tatăl său propovăduind, şi-a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sădit în inimă dragostea de aproape, sacrificiul de sine, desinteresarea şi tot acolo, în braţele mamei sale, n'a cunoscut durerea şi la sînul ei ocrotitor a învăţat să priceapă, mai tîrziu, noţiunea fericirei.

In străinătate Veniamin a văzut înfiripîndu-se în sufletul său cele dintăi porniri generoase. Idealist, sentimental, fără prejudicii, în stare să înţeleagă şi să-şi însuşească ideile sănătoase cele mai îndrăsneţe, împins de torentul vremei, se adînci cu ardoare în studiul ştiinţelor sociale.

Din cărţile luminoase ale marilor cugetători şi din propriile sale reflexiuni căpătase convingerea nestrămutată că isvorul celor mai însemnate necazuri şi suferinţe omeneşti, nu are altă origină decât împărţirea fundamental nedreaptă a bunurilor şi a mijloacelor de trai.

Şi revoltat de statornicia cu care această neomenoasă neegalitate, cu toate urmările ei funeste, continuă totuşi să stea în picioare, triumfătoare, în faţa sutelor de milioane de martiri ai mizeriei şi ai foamei, sdrobiţi de curs de veacuri, Veniamin, cu sufletul înflăcărat de dragostea de oameni, cu avîntul generos al tinereţei porni la lup-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tă şi el, în rînd cu alţii entusiaşti hotăriţi să îndrepte spre un liman mai bun soarta celor harnici, dar desmoşteniţi.

Cu această dispoziţie sufletească a ţinut pe atunci numeroase conferinţe de propagandă, a scris în diferite ziare şi reviste articole inimoase, pline de vlagă şi de speranţă.

După mai mulţi ani, o întâmplare dureroasă îl aduse din nou la vatra părintească. Tatăl său, bătrînul preot, în urma unui accident, căzu la pat şi muri. Iar Venianim, cu inima sfîşiată de durere, rămase pe lîngă mamă-sa, desnădăjduită, să o mîngîe.

Şi două lacrimi lunecară pe obrajii uscaţi ai bătrânului la gândul acestor depărtate amintiri.

Intr'o seară de iarnă, proprietarul moşiei îl pofti la o mică petrecere în familia sa. Veniamin făcu atunci cunoştinţă cu Anişoara, o tînără de douăzeci de ani, unicul copil şi singura bucurie a bogatului moşier. Nu era frumoasă, dar, bună şi cuminte, fata inspiră tuturora multă simpatie.

Cei doi tineri s'au făcut repede buni prieteni. Iar, cînd tatăl ei, din cauza unei puternice congestiuni cerebrale, se stînse din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

viaţă pe neaşteptate, Anişoara, rămasă singură, speriată de pustiul sufletesc ce o înconjură, se duse la Veniamin, mînată de un îndemn ascuns, — el o vedea parcă şi acum înaintea ochilor, — şi, tremurînd din tot trupul, cu inima svicnind, uimită de îndrăzneala ei, îi zise cu glasul stins de emoţiune:

— Veniamine, dragă, am venit eu aici, căci ştiu, tu n'ai fi venit niciodată la mine cu gîndul ce mă aduce. Mă simt singură şi fără sprijin!

Şi cum el stătea pe un scaun, ea, pe neaşteptate, se puse în genunchi la picioarele lui, şi împreunîndu-şi mîinile, îl întreabă sfioasă:

„Primeşti să fiu nevestica ta urîtă?"

Ochii fetei spuneau o rugă atît de adîncă, cerşeau neliniştiţi atît de umil, în cît Veniamin, mişcat, o ridică repede în braţele sale şi îi zise:

— Eşti atît de sus în inima mea, idol al meu şi eu mă simt atît de mic pe lîngă tine, în cît rugămintea ta stăruitoare este pentru mine un chin.

Şi, după ce au plîns de fericire, s'au însurat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Anişoara moştenì dela tatăl ei vii, case, pătule uriaşe şi pământ din belşug. Locuitorii din satul Vai-de-ei erau însă săraci. Tatăl Anişoarei fusese un sgîrcit printre ale cărui degete nu picurase niciodată nimic pentru ţărani, iar arendaşii de mai înainte, nişte exploatatori cari nu urmăreau decît cîştigul lor personal cît mai mare, aduseseră pe bieţii oameni la sapă de lemn.

Pretutindeni, pe acea vreme, întîlneai în sat goliciune şi murdărie, case dărăpănate, figuri uscate ca schelete, ochi găunoşi, cu privirea stînsă şi fără speranţă. Ajunseseră sătenii, în lungul vremurilor de restrişte, adevărate dobitoace, ce răbdau cu îndîrjire mută o sărăcie îngrozitoare, legată aşà de strîns de traiul lor de toate zilele, în cît, în mintea acestor sărmani se formase convingerea nestrămutată, că durerea şi sărăcia alcătuesc însăşi esenţa vieţei, ceva fără de care existenţa nici nu se poate concepe.

Simţitorul Veniamin ajutase de multe pe aceşti nenorociţi, dar ce poate să însemne o picătură de apă aruncată într'un ocean? Cînd, însă, intră în stăpînirea frumoasei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

averi ce primi ca zestre, o ideie luminoasă îşi făcu loc în mintea sa.

Ce ar fi, se întreabă el atunci, dacă potrivit cu convingerile sale intime, cu dorinţa aprigă ce l-a stăpînit atîta vreme de a fi şi el folositor mulţimei, ar chema acum, nu ca reformator, ci ca simplu iubitor de oameni, pe toată această lume săracă, smintită de nevoi, care se chinuia în jurul său, să se bucure şi ea de roadele întinsei averi ce stăpînea. Cîte binecuvîntări n'ar rupe de pe buze, cîtă mulţumire n'ar sădi în inimi!

Cu toată dragostea de care dispunea în suflet pentru cei sărmani, cu entusiasmul convingerei că apără o causă sfîntă, se hotărî, într'o zi, să stăruiască în sensul acestor idei pe lîngă soţia sa. Dar ea, pricepîndu-i lesne gîndul, nu-l lăsă mult să vorbească. Cu o sărutare îi închise gura, zicîndu-i:

„Ceia ce vrei tu, dragă, vreau şi eu; voinţa ta e sfîntă şi averea noastră prea mare numai pentru doi!"

Tremurînd de bucurie şi de nerăbdare, într'una din duminecile următoare, tînărul Veniamin adună pe toţi locuitorii satului

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în biserică, şi, după ce slujba religioasă fu terminată, se urcă în amvon, şi din înălţime, cu ochii scînteetori, cu trupul străbătut de fiori de sublimă şi nețărmurită dragoste de oameni, împărtăşi tuturora vestea cea bună.

„Iubiţi şi scumpi prieteni, zise Veniamin atunci, cu glasul vibrător de entusiasm, bucuraţi-vă, căci ceasul desrobirei de suferinţă a sunat şi pentru voi!"

„Dureroasa sărăcie, sub al cărei jug aţi zăcut pînă acum sdrobiţi, a plecat în sfîrşit din mijlocul vostru! Ca bun prieten, înduioşat de suferinţa ce înduraţi şi călăuzit de simţimintele mari ale vremei, vă întind astăzi, bucuros, o frăţească şi bună mînă de ajutor."

„De acum înainte nu mai sînteţi săraci! Toată averea mare şi frumoasă ce stăpînesc, ogoarele roditoare ce se întind pînă dincolo de Bistriţa, pătulele uriaşe de pe moşie pline de bucate, chiar de astăzi sînt şi ale voastre, ale noastre ale tuturora!"

Cu aceste cuvinte începu Veniamin în acea zi îndepărtată cuvîntarea sa, şi sub zidurile vechi ale bisericei vorbele lui răsunară calde, pline de mîntuire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvane.ro/?cm=1901-1932

Sărmanii oameni rămaseră muţi, uimiţi, de atita dărnicie mare, neînţeleasă. Şi-l ascultară cu evlavie pînă la sfîrşit.

„Munciţi, dragii mei, acest pămînt ce vă înconjoară, continuă Veniamin, şi îndestulaţi-vă din roadele lui cu toţii, fără sfială, fără ruşinarea umilinţei, cu aceiaşi linişte, cu acelaş indemn cu care luaţi chiar din piinea cîştigată cu sudoarea frunţei voastre."

„Căci, să ştiţi, mîna aceasta, care astăzi se întinde spre voi plină de belşug, nu vă aduce o pomană numai, din partea unui suflet milostiv."

„Incredinţat înaintea altora mai tîrzîelnici de nedreptatea strigătoare care vă apasă, prieteni, în cugetul meu socot acum că nu fac altceva decît să înapoez fiecăruia dintre voi o parte numai din bunurile smulse, în cursul veacurilor, de alţii mai puternici şi mai lacomi."

„Dreptul fiecărui om la viaţă bună este atît de sfînt, încît nici Dumnezeu nu se cuvine să-l răpească. Totuşi voi, muncitorii, sînteţi în deobşte săraci şi duceţi luptă vrăjmaşă cu nevoile."

„Dar, nu destinul v'a osîndit, ca pe vite, să trageţi în veci la jug. Viaţa voastră e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

amară pentru că, nenorociţi cum sînteţi, aveţi şi mintea întunecată, nu pricepeţi rostul la care aveţi dreptul ca oameni şi vă lăsaţi călcaţi în picioare!"

„Zăpăciţi de umilinţă, obişnuiţi cu supunerea şi cu ocările, nu aveţi curajul să cereţi partea ce vi se cuvine din bunurile cotropite de nesăţioşi şi nu vă daţi seama, sărmani orbi, de puterea neînvinsă pe care aţi avea-o atunci cînd, cunoscînd cărarea cea cuminte a mîntuirei, aţi fi toţi uniţi în cugetele şi voinţele voastre!..."

„Dar, e de prisos să vă mai spun acum astfel de lucruri."

Apoi, Veniamin le explică cu deamănuntul gîndurile sale, şi, în urmă, ca să le dovedească cît adevăr curat era în cuvîntarea sa şi ca să-i încredinţeze că nu voia să-şi bată joc de ei, amărîndu-le sărăcia cu amăgeli de bine, le destăinui, că din acea zi chiar, cuptorul ce a clădit de curînd în vale va începe să împartă, fără plată, pîine tuturora, după trebuinţele zilnice, din recolta de grîu a anului trecut, iar din magaziile moşiei, sau mai bine zis din magaziile obştiei, încărcate din vreme, anume pentru acest scop, din aceiaşi zi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se vor împărţi haine, încălţăminte şi lucruri de ale casei, la toţi!

In locul bordeelor de odinioară, murdare şi goale, astăzi, printre boschetele de pomi şi printre vii, se răsfaţă case drăguţe, albe. Imprejurul lor domneşte buna stare.

Locuitorii nu se mai plîng acum de nevoi şi în ochii tuturora scînteiază mulţumire şi recunoştinţă pentru bătrînul binefăcător.

Dar, de un an, Veniamin era frămîntat de o durere ascunsă, mistuitoare. Bătrînii din sat s'au încercat adesea să-i pătrundă taina, dar în zadar, căci Veniamin ascundea cu îngrijire, în adîncul inimei, neliniştea şi grija ce îl chinuiau.

Toţi însă aveau credinţa că Mircea, fiul bătrînului era adevărata pricină a durerei sale nemărturisite.

Anişoara murì, după cincisprezece ani de căsătorie fericită, aducînd tîrziu pe lume un copil. Acest copil a fost pentru Veniamin o îndoită nenorocire. Intăi, micuţul, omorîndu-şi mama, i-a răpit o tovarăşă nepreţuită, iar mai tîrziu, prin faptele şi apucăturile sale, l-a rănit adînc în tot ce-i mai rămase scump în sufletul său.

Rămas văduv, Veniamin legănà adesea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe micul Mircea în braţe, plin de încredere şi de nădejde în viitor. Îl fermecau pe atunci ochii vii, inteligenţi, ai băiatului şi se bucură, ca un copil, jucîndu-se cu închipuirile. Se vedea bătrîn, înfundat într'un fotoliu, privind neputincios, dar cu mulţumire, pe fiul său, care, stăpînit de aceiaşi dragoste de oameni, viguros îi perpetuà ideia, dînd o nouă dezvoltare, noi puteri, operei de bine, pornite de dînsul.

Dar speranţa uriaşă a lui Veniamin n'a putut schimba voinţa ascunsă a destinului. Un strămoş barbar reînviase în sufletul copilului său. Cînd Mircea era mic, Veniamin îl prindea adesea lovind cu mulţumire copii şi animalele neputincioase, spunînd minciuni numai din plăcerea de a minţi. Scoala, în loc să-l îndrepte, din potrivă, l-a perfecţionat în rău. A ajuns în cele din urmă să-şi bată joc, cu cinism, de tot ce se consideră merit sau virtute, să găsească în totdeauna numai cuvinte de aprobare pentru desfrînaţi, pentru tîlhari sau ucigaşi.

Intr'o zi, un cămătar a explicat lui Mircea chestiunile juridice referitoare la proprietăţile din satul Vai-de-ei, deţinute de tatăl său. Mircea a înţeles atunci că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

frumoasa avere din acea localitate nu aparţinea lui Veniamin, că bătrînul avea numai usufructul, adică folosinţa ei, în calitate de tutore legal, că ţăranii, cari se bucurau de cea mai mare parte din roadele pămîntului, n'aveau asupra moşiei nici un drept de proprietate, şi că la vîrsta de 21 ani, cînd va ajunge adică major, totul va trece în stăpînirea sa exclusivă.

Mircea, isteţ, pricepu repede foloasele ce ar putea trage imediat din această noutate. Explică şi el bătrînului, într'o zi, drepturile sale, şi îi ceru apoi o sumă mai însemnată de bani. Veniamin se împotrivi, dar, în cele din urmă socoti că e mai bine să cedeze.

Astfel de cereri s'au repetat de multe ori în urmă, şi bătrînul, cînd putea, nu le refuza. Dar obişnuit aveau loc în asemenea împrejurări certuri violente, în cursul cărora adesea Mircea ameninţa pe tatăl său, că în ziua în care va rămîne singur stăpîn pe moşie, va goni pe ţărani cu harapnicul din averea sa.

Veniamin îl ştia în stare să se ţină de cuvînt. Dar, pînă la majoritate mai era un an şi bătrînul nu putea îndepărta din ini-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marr1901-1932

ma lui credinţa scumpă, că o astfel de durere nu-l va lovi şi că, în cele din urmă, apelurile sale calde tot vor isbuti să înduioşeze inima fiului său.

I se părea de neînţeles cum, atîta desinteresare, atîta generositate cîtă trăia în sufletul său puteau să nu găsească răsunet în cugetul lui Mircea.

Se încuraja cu speranţa că fiul rătăcitor se va întoarce în curînd pe calea cea bună, că îl va face să iubească ţăranii din jurul său, renunţînd la gîndul de a le smulge bucuriile, din încredinţarea că e nedrept şi neomenos ca un singur om să se bucure de roadele unei averi, ce poate da cu înlesnirea pace şi mulţumire la zeci de familii.

De multe ori, însă, aceste gînduri cu cari Veniamin se încuraja perdeau ori ce putere mîngîetoare. Cînd îşi închipuia atunci că e cu putinţă, ca sărmanii pe care i-a ridicat din desnădejde şi suferinţă să se reîntoarcă la miseria din trecut, ca obrajii rumeni şi voioşi din jurul său să ajungă galbeni şi istoviţi, ca în locul liniştei şi al mulţumirei să intre în minţile chinuite de nevoi revolta şi îndemnurile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nenorocite, la aceste gînduri îl cuprindea o disperare sfîşiitoare.

Un cîrd de gîşte, gigiind blînd şi cuminte, trecură pe lîngă poarta casei, în şir, aruncînd tacticos în aer, cu labele lor late, colbul de pe şosea. Pe urma lor, mai mulţi săteni, cu sape şi coase pe spinare, se întorceau de la muncă.

Bătrînul Veniamin se ridică în picioare, făcu cîţiva paşi spre marginea cerdacului, şi, încredinţîndu-se că nici de rîndul acesta nu se vede nimic în vale, cu un gest de blîndă nemulţumire voi să se reîntoarcă la scaunul său. Atunci zări în poartă mulţimea care, sfioasă, privea tăcută spre el.

Vestea că bătrînul se sculase din pat, după boală, plecase de mult prin sat. Mulţi vecini îl văzură stînd în cerdacul casei, dar nimeni nu îndrăznise să-l tulbure. La un semn făcut de Veniamin toţi însă se apropiară, şi, într'o clipă, copii, femei, tineri şi bătrîni se strînseră grămadă dinaintea lui.

Pe feţele tuturora era bucurie nestăpînită, respect şi înduioşare. Sătenii, muţi, cu piepturile agitate, cu ochii umezi aşteptau pe Veniamin să vorbească, dar şi el,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu mîinile împreunate, cu capul aplecat pe umăr, cu ochii înflăcărați, îi privea pe toți în tăcere. De multe ori dragostea adîncă, ca să se manifesteze, nu simte trebuință de cuvinte.

Un unchiaș inimos, cu plete sure, se desfăcu din mulțime, zicînd: dați-mi voe, fraților, să îmbrățișez eu, ca mai bătrîn, în locul vostru, pe prietenul meu Veniamin. Și păși pe scara de piatră, cu mîinile întinse, cu ochii înduioșați.

— Trei luni, cît ai fost bolnav, dragul nostru prieten, grăi el, ne-a frămîntat groaza sfîrșitului tău. Toți așteptăm să murim și în fața morței e cuminte să ne plecăm capetele cu supunere și fără sbucium. Nu ne puteam însă împăca cu gîndul ca tocmai tu să pleci dintre noi. In obrazul tău blînd am întrupat fericirea noastră, iubirea din inimi ți-am închinat-o și aveam parcă credința, că pacea și liniștea din sufletele noastre se vor stînge odată cu tine. Dar acum ne bucurăm, căci te vedem iarăși printre noi, prieten sănătos.

Emoționat, Veniamin trase în brațele sale pe bătrînul sătean care vorbise, și privind cu ochi umezi mulțimea din jurul său, zise:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901 1932

— Vă mulţumesc, dragii mei, pentru dragostea ce-mi arătaţi. Iubiţi-mă! Şi între voi iubiţi-vă unii pe alţii, statornic şi fără şovăire, căci dragostea de aproape este singura sămînţă din care poate să răsară şi să crească sănătos între oameni binele obştesc.

In faţa mulţimei adînc mişcate, pe scara de piatră, cei doi bătrîni rămaseră lung îmbrăţişaţi. Veniamin cu chipul apostolic, sărutînd, în cele din urmă raze de soare, pe un sărman al lor, păru atunci tuturora un simbol al supremei păci, al dragostei nemărginite de oameni.

Dar lui Veniamin, în acea clipă, îi apăru în minte icoana acestei mulţimi căzută din nou în suferinţa de odinioară. Repede se desfăcu din braţele bătrînului, se şterse pe frunte şi se dădu înapoi cu un pas pe scara de piatră, ca şi cum ar fi vrut să fugă, să înlăture cu sila, din sufletul său, aceste uricioase închipuiri. Şi întrebă:

— Pe Ieronim l-aţi văzut?

Ieronim era un copil de ţăran, rămas de mic fără părinţi, crescut de Veniamin. Asupra lui bătrânul concentrase o adevărată dragoste părintească. La timp l-a dat la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marr1901-1932

şcoală, iar cînd s'a făcut mai mare s'a ocupat singur cu educaţiunea lui. Pe acea vreme, erau trecuţi numai cîţiva ani de cînd amîndoi stăteau încă zilnic închişi în biblioteca conacului, ceasuri întregi, iar Ieronim, cuminte, descifra în cărţile de ştiinţă tainele naturei, sau asculta cu sfinţenie pe bătrân, care îi explica cu răbdare probleme palpitante de economie politică, de morală, drept, psihologie, etc.

Cu încetul, micul fiu de ţăran, în vîrstă de douăzeci şi cinci de ani la epoca acestei povestiri, ajunsese un învăţat, un om cu mintea bogată şi cu inima excelentă, singurul sprijin sufletesc, de toate zilele, al bătrînului.

La întrebarea lui Veniamin un flăcău din mulţime răspunse:

— Am văzut eu pe Ieronim. De pe cimp am plecat odată şi în vale ne-am despărţit. Eu am venit spre casă, iar dînsul s'a oprit pe şosea, zicînd că aşteaptă pe D-l Anton, nepotul d-tale.

— Da, ştiu, zise Veniamin. Mi-a spus de dimineaţă că le iese inainte.

Ridicîndu-se cîteva trepte mai sus, puse mîna la ochi şi privi spre şosea. O trăsu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ră se vedea acum, venind cu repeziciune şi ridicînd nouri deşi de praf pe urma ei. Uitîndu-se la cei din jurul său, Veniamin le zise:

„Duceţi-vă, iubiţii mei; e tîrziu, sînteţi osteniţi şi nu aţi mîncat încă."

Mulţumindu-i respectuos şi urîndu-i sănătate, sătenii plecară în grup. Veniamin, în cerdac, se înfundă din nou în jilţul moale, aşteptînd sosirea trăsurei ce văzuse în vale. Erau, fără îndoială, nepotul său Anton şi soţia lui, Marioara.

Gîndurile lui sburau spre mosafirii aşteptaţi.

Sora lui Veniamin, Iulia, se măritase, douăzeci şi cinci de ani înainte, cu un tînăr distins şi bogat. Această căsnicie a ţinut numai vre-o patru ani, căci într'o zi soţul muri nebun. Din informaţiuni, culese tîrziu, se aflase că această boală grozavă era ereditară în familia bărbatului, căci un bunic şi un străbunic mai depărtat avuseseră acelaş tragic sfîrşit.

Din căsătoria Iuliei s'a născut un băiat, Anton, nepotul aşteptat acum. Micuţul a venit pe lume pipernicit, cu trupul slab şi strîmb, cu capul diform, cu pielea feţei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

galbenă, murdară. Pînă la vîrsta de şapte ani a fost de mai multe ori rău bolnav.

Din causa slăbiciunei prea mari, micul Anton fugea în totdeauna de jocurile violente, de mişcare şi sgomot. Contactul cu ceilalţi copii îi era nesuferit: ei îl ghionteau, îl isbeau de pereţi, îl trînteau, în joc, la pămînt, şi sdruncinul acesta îi urca sîngele la cap şi îl aducea la desperare.

Ii plăcea, însă, să stea în casă ceasuri întregi, singur, să petreacă încet şi fără sgomot cu jucăriile sale, sau să zacă nemişcat pe o canapea, cu imaginaţia vagabondă.

Mai tîrziu, la şcoală a fost un elev inteligent, sîrguitor. Invăţa cu pasiune neobişnuită şi la vîrsta de şaptesprezece ani citise mult. Cei ce îl cunoşteau mai de aproape, pe atunci, erau uimiţi de întinderea şi de varietatea cunoştinţelor sale, dar, de multe ori, erau impresionaţi adînc de felul ciudat, anormal, cum se combinau abstracţiunile în creerul său. Conclusiile la care ajungea adesea erau evident lipsite de adevăr şi uneori chiar de bun simţ, dar sub logica în aparenţă strînsă, punctul greşit din şirul judecăţilor sale nu se putea găsi întotdeauna cu uşurinţă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Toate aceste împrejurări au făcut pe Veniamin, de multă vreme, să aibă convingerea, că apucăturile de intelectualitate ale nepotului său aveau un caracter bolnav. I se părea cu neputinţă, ca acest copil diform, purtînd pe fruntea sa stigmatul unei ursite aspre, să poată uni în fiinţa sa ruina trupului cu o minte în adevăr sănătoasă.

Trăind, în isolarea ce-şi impunea, o viaţă mai mult imaginară, în care, spre mulţumirea sa, cele mai fantastice concepţiuni luau fiinţă şi se desfăşurau cu lux de amănunte, fără sbucium, fără sacrificiu de puteri, Anton, pe măsură ce creştea se înstreina tot mai mult de adevărata realitate.

Pentru cei din jurul său, el continua să fie acelaş copil mic, care avea stăruitoare nevoe, ca cineva să vegheze necontenit în preajma lui, întregindu-i fiinţa cu acele părţi care îi lipseau, mai ales cu puterea de adaptare la feluritele cerinţe ale traiului de toate zilele. Singur Anton nu era în stare să se îngrijească nici chiar de trupul său.

Iulia, prevăzînd, ca mamă, viaţa nenorocită ce ar trăi copilul ei, neîncercat în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

tr'ale lumei, rămînînd singur, se gîndi că ar fi cuminte să caute din vreme o fiinţă capabilă de devotament, care să se ocupe de dînsul şi căreia mai tîrziu să i-l poată încredinţa cu convingerea că va fi, dacă nu iubit, cel puţin destul de îngrijit cu averea însemnată rămasă de la tatăl lui.

Sarcina aceasta grea a fost aruncată de nenoroc în spinarea frumoasei Marioara.

Marioara fusese luată de Iulia, mama lui Anton, din ospiciul de copii găsiţi „Maternitatea".

Pe atunci, fata era de zece ani. Veşnic zîmbitoare, micuţa avea darul de a cuceri inimile. Ochi ei mari se mişcau încet, bătrîneşte, pricepuţi parcă în toate. O gingăşie fermecătoare îi împodobea întreaga făptură. Avea naivităţi drăgălaşe, ce te sileau să o strîngi în braţe, să o săruţi, şi un îndemn te stăpînea să stai mereu în preajma ei, copiliţă dulce, să o îngrijeşti cu pietate, să o iubeşti ca pe un lucru sfînt.

Spunea adesea vorbe cuminţi, ce te umpleau de uimire. Nedumerit te uitai la ea şi fetiţa, minunată parcă de mirarea ta neîntemeiată, te privea atunci cu ochi mari albaştri, cu pupila dilatată, cu zîmbet pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

buzele subţiri. Faţa îi era rumenă şi plină, trupul frumos şi viaţa în toată puterea ei, palpitantă, curgea ca un torent, energic, prin arterele ei tinere.

Era vrednică de iubire. Mama lui Anton o iubea foarte mult, iar, la rîndul ei, Marioara o iubea şi ea cald, ca pe mama ei adevărată, cu o tărie de suflet ce o făcea adesea să verse lacrimi de recunoştinţă.

Amîndoi copii au crescut împreună, dar, pe cît Marioara se făcea frumoasă, cuminte şi puternică, pe atît Anton se urîţea, se făcea tot mai pipernicit şi mai slab.

Iulia, care în timpul din urmă suferea de inimă, chinuită de nesiguranţa viitorului, încrezătoare în ascultătoarea şi răbdătoarea Marioară, mai ales în recunoştinţa ei, îşi puse în gînd să-i însoare.

Intr'o zi le sugeră ideia sa. Apoi o reminti, în mai multe rînduri, ca să-i deprindă cu ea, iar cînd, pe neaşteptate, căzu bolnavă în pat, pentru cea din urmă oară, propuse din nou această legătură şi Marioara, cu tristeţă, într'un avînt orb de recunoştinţă, nesimţindu-se în stare să se împotrivească binefăcătoarei sale, fără să se gîndească destul de bine la cele ce vor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

urma, primi să se jertfească pe sine, tinereţa şi puterea sa de viaţă, căzînd astfel victimă egoismului de mamă al Iuliei. Şi se însurară.

Anton privi cu ochi mari, uimiţi, pe această fată care era soţia lui. Nu o iubea. Nu simţea pentru ea nici o înclinare, nici odată nu l-a chinuit trebuinţa de a o strînge în braţe, de a o săruta: instinctul generator în organele sale închircite era mort.

Astfel, de aproape cinci ani trăiau unul lîngă altul fără dragoste, fără îmbrăţişări pătimaşe, Anton nepăsător, iar Marioara stăruind cu încăpăţinare în jertfa pe care în devotamentul ei o numea: o datorie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

II

Trăsura pe care Veniamin o văzuse în vale, alergînd vioae pe şosea şi săltînd nouri deşi de colb pe urma ei, străbătu satul în lung cu sgomot de clopoţei şi în sfîrşit, cu caii înălbiţi de spumă, se opri în poarta conaculuî.

Erau Marioara, Anton şi Ieronim.

Bine te-am găsit, unchiule! strigară într'un glas, cu bucurie, noii veniţi.

Deşteptat de sgomot, paznicul curţei, Cesar, un cîine înalt şi voinic, începu să latre vesel.

Bătrînul Veniamin, într'un suflet, coborî din cerdac, întinse mîna lui Anton şi îmbrăţişă din toate puterile pe Marioara, pentru care simţea o deosebită dragoste. Cu amîndouă mîinile îi mîngîe apoi obrajii rumeni de emoţiune, înduioşat îi puse în rînduială şuviţele zăpăcite de la tîmple şi o sărută lung pe frunte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marr1901-1932

Porumbeii blînzi ai casei se coborîră împrejurul lor stol, sărind la toţi pe mîini, pe umeri, pe capete, bătînd din aripi viu şi sgomotos.

Ciinele, bucuros şi el, îi privea pe toţi prieteneşte. Legănîndu-şi coada stufoasă îi împingea, cu trupul său înalt, puternic, în coace şi în colo, cînd pe unul cînd pe altul. Iar Marioara, cu prefăcută supărare, îl lovi atunci, uşor, pe spate, zicîndu-i: Haide, Cezar, fugi; ai să ne dai jos, nebunule!

Bătrînul, înduioşat, nu se mai sătura privindu-şi nepoata.

— Ia te uită, Ieronime, zise el, ce potop de mîndreţă varsă fetişcana asta. Dar zîmbetul acela trist nu-mi place pe obrazul ei.

Crede-mă, el te face urîtă, fata mea!

— Adevărat, răspunse Ieronim convins, în gingăşie şi frumuseţe Marioara e neîntrecută.

Ea îi mulţumi, cu un semn uşor din cap, pentru aceste vorbe, apoi zise lui Veniamin:

— Spui, unchiule, că zîmbetul acela trist, pe care îl vezi pe buzele mele, mă face urîtă. Dar tu, bătrînule, vrei să te lauzi că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

eşti mai mîndru de cît mine? Uite, ochii tăi blînzi sînt îngropaţi în orbite, fruntea ta e numai griji, împrejurul gurei tale e amărăciune! Sărmane unchiule, pe tine te-a mişcat în totdeauna suferinţa altora şi de a ta abia vrei să vorbeşti!

Bătrînul rise şi sărută pe amîndoi obrajii pe frumoasa compătimitoare.

In acest timp, Anton, mistuit de nerăbdare, aşteapta o clipă prielnică să vorbească şi el cu Veniamin. Deodată se porni cu violenţă.

— Unchiule, strigă el, să-ţi spun o veste mare: lucrez o operă minunată! Priveşte acest teanc de manuscrise. Nu mă despart de ele nici odată, de frică să nu se piardă, căci în fiecare foaie e cuprinsă o comoară de idei!

In ochi avea luciri stranii, iar pieptul îi era zgîlţîit ca de friguri. Marioara vru să-i potolească avîntul, dar în zadar.

Ascultă, unchiule, continuă el, închizînd ochii şi ferindu-se de mîngîerile soţiei sale, lucrarea mea măiastră va revoluţiona lumea. Ceia ce tu, în mic, ai făcut în acest sat, eu, în teorie şi în mare, am plănuit pentru omenirea întreagă!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/jndrr1901-1932

Mărturisesc, însă, de la tine m'am inspirat. Tu ai aruncat în sufletul meu sămînţa, ce a dat roade atît de uriaşe.

Lucrarea mea monumentală poartă un nume impunător: Sol oriens, adică *Răsăritul Soarelui.* Am împărţit-o în trei capitole mari, numite: Bona, Meliora şi Optima. Fiecare capitol cuprinde un program întins, înţelepţeşte chibzuit, de reforme.

Prin executarea amănunţită şi treptată a fiecăruia dintre aceste trei capitole, în practică, starea omenirei va deveni: întâi *bună*, apoi *mai bună* şi în cele din urmă *foarte bună*, cînd, în sfîrşit, va atinge culmea desvoltărei posibile, binele absolut!

Incordarea şi energia cu care spusese aceste cuvinte istoviră pe bolnav. Anton abia putu silabisi cele din urmă vorbe, care fără vlagă i se înecară în gîtlej. Marioara îl privi liniştită, aşteptînd acest sfîrşit, apoi îi întinse mîna, zicînd lui Ieronim:

— Fii bun, amicul meu, şi ne arată odăile noastre.

— Cu plăcere, răspunse tînărul. Şi toţi trei plecară spre casă, Ieronim înainte şi Marioara în urmă, ţinînd de mînă pe Anton,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care fără voinţă mergea alături de ea, ascultător ca un copil.

Veniamin rămase încă multă vreme în curte, privind valea în care totul începuse să se stîngă în umbra tainică a nopţei.

Convingerile nebune din cuvintele lui Anton, ostenelile sale absurde, menite să dispară fără nici o înrîurire folositoare în lume, făcură în inima bătrînului o impresie adîncă. Timplele îi ardeau, gînduri amărîte se sbuciumau în sufletul său.

Peisagiul ce se perdea de jur împrejur în negura nopţei, casele şi pomii din sat, i se păreau în agonie, oamenii cari se mişcau pe ici pe colo, în umbră, muţi şi fără sgomot, erau parcă nişte fantome, stelele răsărite rar pe cer nişte pioase candele, iar Pionul, ce-şi proecta silueta pe cerul din apus, un uriaş sdrobit.

Visurile de bine, din a căror înfăptuire îşi făcuse un ideal, lupta aprigă, de apostol, în care stăruise zeci de ani, i se păreau acum, mai mult ca ori cînd, în contrazicere cu spiritul egoist şi inconştient al vremei. Ostenile sale erau evident menite să rămîne şi ele sterpe şi uitate!

In gînd i se ridica limpede o ideie: su-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fletul său nu era pentru acest secol şi ceasul desrobirei de suferinţe încă nu sunase pentru oameni! Căci, din nenorocire, îşi zicea el, mai sînt încă seculare dureri de răbdat, milioane de martiri de îngropat, pînă cînd încercări ca ale sale, de a împrăştia mulţumirea şi bunul trai printre oameni se vor socoti, de ori cine, binevenite, vrednice de imitat şi sprijinit.

Veniamin, închizînd ochii, văzu aevea în mintea sa chipul acelui depărtat stricat, vesel şi fără inimă, pe fiul său Mircea, care avea însărcinarea tristă să-i dea lovitura hotărîtoare!

Plecînd capul abătut, bătrînul se îndreptă anevoe spre casă şi sui încetinel treptele de piatră. Ajuns în sala mare din mijloc, trecu printre două coloane ca de marmoră roşie şi pătrunse într'o odae din dreapta, biblioteca sa.

Ieronim stătea aici, în pervazul uneia dintre ferestrele deschise, cu capul răzămat în mîini, visător.

— La ce te gândeşti, dragul meu, îl întreabă bătrînul.

— Mă gîndesc la Marioara, răspunse Ieronim şi la jalnica ei căsnicie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ei, copile, zise Veniamin, cărările vieţei sînt felurite. Unii găsesc înaintea lor potecile cele bune şi ajung repede pe culmile frumoase; alţii, îndrumaţi printre mărăcini şi prăpăstii luptă cu greutăţile, de multe ori, vai, fără speranţa de a le putea vreodată învinge.

Marioara, recunosc, n'a fost aleasa norocului. Cînd te gîndeşti la tovarăşul ei de viaţă, vrednic de plîns, ţi se rupe inima de milă. Streini sufleteşte aceşti oameni nu-şi inspiră nici o simpatie, nu-şi aduc unul altuia nici o bucurie, nici o mîngîere. Anton trăeşte lîngă Marioara pentru că, inconştient, simte nevoe de ajutorul ei, ca şi un copil infirm de mama lui, iar fecioara frumoasă îşi sacrifică pentru acest biet urgisit tot avîntul tinereţei sale, din spirit de datorie şi din pietate pentru o dispărută, Iulia.

— Din nefericire aşa este, se văeta Ieronim. Ochii lui negri, umeziţi, capul aplecat pe umăr, mîinile împreunate şi buzele sgîrcite, spuneau cea mai adevărată compătimire.

Prinşi de gînduri, amîndoi tăcură multă vreme.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O pînză de nor răzleţ începu să desbrobodească încet, aproape de orizont, alba faţă a lunei.

Ieronim, simţind nevoie de spovedanie, se întoarse către Veniamin şi îi zise, cu sinceritate naivă.

— Nepoata d-tale, bunul meu bătrîn, este o vrăjitoare. Cînd apare încheagă cu farmecele ei întreaga mea viaţă sufletească. Inima, gîndurile mele, atunci, trăesc numai pentru dînsa. Din tot ce văd nu se desprinde, în mintea mea, mereu, de cît chipul acestei splendide fecioare, în tot ce aud răsună numai note dulci din glasul ei...

— Tu iubeşti pe Marioara, strigă bătrînul, uimit de strălucirea ochilor lui Ieronim şi de înflăcărarea cu care vorbea

— Mărturisesc că da, răspunse tînărul, fără încunjur, cu durere în glas.

— E în zădar, copile, zise înduioşat Veniamin, prinzîndu-l în braţele sale. Marioara e vrednică de tine, o iubesc şi eu, bucuros aş dori să binecuvîntez unirea voastră, dar, vezi şi tu, nu se poate reda mulţumirea acestei nenorocite. E măritată, prin bărbatul ei, cu necazurile şi nu-ţi rămîne, dragul meu, de cît să înlături din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gînduri ori ce speranţă şi să pui cu hotărîre inimei tale stavila uitării.

— E greu să-ţi impui asemenea hotărîri sublime, cînd icoana unui alt sublim, propria ta fericire, îţi inspiră o grijă mult mai sfîntă şi mai pioasă.

— E greu, dar trebue, reluă bătrînul. Tu ştii, Marioara este pentru Anton, nu o soţie, ci un sprijin de care nu se poate lipsi. Ce s'ar face, în adevăr, nenorocitul fără dînsa? Ea a jurat să-l apere, să-l ocrotească cît va trăi şi Marioara nu e în stare să-şi calce cuvîntul dat. Are deci o datorie de îndeplinit şi la rîndul ei trebuie să fie ocrotită, lăsată să săvîrşească, fără altă suferinţă, înaltul sacrificiu ce şi-a impus.

— Jertfa e nobilă, exclamă Ieronim, dar cît de nemernic este idolul care se bucură de prinosul ei.

O uşă atunci se deschise şi un snop de lumină spintecă întunericul, proectînd pe pe peretele din potrivă umbra lampei atîrnate în bibliotecă.

— Poftiţi la masă, zise Maria, ivindu-se în prag.

— Haide, Ieronime.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

III

A doua zi, cînd ceasornicul de pe căminul bătrînesc suna zece ore, Marioara stătea singură în etacul ei, lîngă fereastră, visătoare.

Timpul, frumos în ajun, se schimbase în cursul nopţei. Nouri plumburii alergau pe cer, muţi. O negreaţă, ca de cerneală, painjinea văzduhul. Din cînd în cînd tunetul bubuia înăbuşit în depărtare şi picuri mari de ploae începură să lovească, rar, în geamuri.

Marioara privea şiragul dantelat de nouri ce se perinda pe dinaintea ei. Un zîmbet îi flutură pe buze. Işi aduse atunci aminte, din nou, de hotărîrea energică pe care o luase cu un an înainte, de a nu se mai întoarce în această casă.

Voinţa ei, statornică altă dată, încăpăţinarea cu care se ţărmurise în sentimentul datoriei, ajunseseră o jucărie a împrejură-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

rilor. Bătrînul Veniamin o rugase în mai multe rînduri, stăruitor, să vie la ţară. În totdeauna găsise pretexte, temeinice în aparenţă, să scape. De rîndul acesta, însă, ori ce amînare era cu neputinţă, şi, ostenită mai ales de stăruinţa lui Anton, a trebuit în cele din urmă să cedeze rugăminţilor. Invinsă, a venit.

Dar, negreşit, mă veţi întreba: din ce causă luase Marioara o hotărîre atît de straşnică? Faţă de dovezi, ce nu îngăduiau tăgadă, se văzuse silită fata, în acel timp, să-şi mărturisească, că dragostea ei pentru Ieronim încetase de a mai fi o simplă iubire de prietenie.

Marioara nu se simţea vinovată de această înclinaţiune necăutată. Dar nici ademenită nu era de vraja ei, căci avea credinţa că nu o putea duce, în fapt, la nici o bucurie curată.

Apoi, se putea întîmpla, ca într'un avînt de sinceritate culpabilă, inima ei să-şi mărturisească taina. Atunci toată seninătatea şi poezia dragostei sale, mîndria şi onoarea ei s'ar fi întinat, căci Ieronim, chiar, ar fi fost îndreptăţit să o numească o desfrînată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/micr1901-1932

Dorința de a eși din acest impas, în care lunecase fără voe, devenea stăruitoare. Marioara era încredințată, însă, că liniștea ei sufletească nu putea locui sub același acoperemînt cu Ieronim. Din această causă plecase, vara trecută, din casa unchiului, hotărîtă atunci ca înapoi să nu se mai întoarcă.

Ușa etacului se deschise cu sgomot. In prag, în umbră, se ivi cineva întrebînd:

— Unde-i tata?

Marioara, auzind glasul acela cunoscut, tresări fără voe. In fața ei se opri un tînăr voinic, cu ochii negri, plini de energie, cercetători. Era Mircea, fiul bătrînului Veniamin. Cînd o recunoscu pe Marioara zise bucuros:

— Tu aici?! Ce plăcută surpriză, ce minunată întâmplare! Bine te-am găsit! Ați părăsit orașul pe neașteptate. Am încercat să vă descopăr urma, fără folos.

Cînd ai ști cîtă plăcere am cînd te văd, puiule dragă, cîtă iubire clocotește în acest piept pentru tine, m'ai săruta înduioșată. Dar, știu, tu nu obișnuești să faci pentru mine acest gest frumos. Dă-mi voie să te sărut eu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se aplecă spre ea. Marioara, cu figura contractă ca de o scârboasă atingere, se sculă repede de pe scaunul pe care şedea şi se dete la o parte.

— A, zîmbi ironic Mircea, tot virtutea neimblînzită eşti! Zău, scumpa mea, nu pricep cum de îţi inspir groază, cînd atîtea alte femei şi fete se prăpădesc după mine. Dar, ori ce ai face, Marioară dragă, eu tot te iubesc, şi încă cu statornicie.

Marioara, întorcîndu-i spatele vru să plece, zicînd:

— Nici aici nu am putut să scap de stăruinţele d-tale desgustătoare.

— A, vrei să pleci, o întrerupse Mircea. Ei bine, nu te las. Şi se puse în drumul ei.

— Fii bun şi lasă-mă, dacă nu vrei să chem pe ..... bărbatul meu.

— Hahaha! Pe bărbatul d-tale ai zis?! Ce ironie! Mă faci să rîd, înger virtuos. Vrei să mă sperii cu strigoi şi vircolaci? Ce ajutor poate să-ţi dea acel nemernic diform, acel neputincios, care nu-i în stare nici să mă mişte măcar din loc. Cu o singură privire aspră l-aş face să se răstoarne la pămînt, cu o ameninţare l-aş ucide.

E un tip scîrbos, zău. Slăbiciunea lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

mă revoltă. De multe ori, cînd îl văd, mă cuprinde un cutremur de silă şi mă mistue o nevoe furioasă de a-l isbi de pămînt, de a-l nimici, cum a-i trînti de pildă, o broască rîioasă, care din întîmplare ţi s'ar aşeza scîrboasă şi rece pe mînă!

Să fii bărbat şi să fii atît de păcătos, atît de nemernic, cum e bărbatul tău, e grozav!

Eu, în locul lui, m'aş sinucide.

Dar, în schimb, cît de impunător şi de admirabil e un bărbat sănătos, înalt, vioiu, cu puteri de taur în mîinile lui. Acela te poate iubi viguros şi o femee e în drept să se mîndrească cu un astfel de tovaraş.

Numai atunci poate avea sentimentul că este şi ea o putere, cînd se ştie în stare cu un zîmbet, cu un gest, să încovoae dinaintea ei genunchii unui colos mîndru, cum sînt eu, de pildă, care, priveşte, umilit mă prostern înaintea ta şi mă declar învins de tine, regină a gîndurilor mele.

Mircea puse un genunchiu pe pămînt, înaintea Marioarei, continuînd:

Primeşti să fiu robul tău prea plecat? Spune.

Marioara rămase mută.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ce plăcere, ce mulţumire poţi avea, zise Mircea, cînd strîngi cu braţele tale albe, divine, un putregai, un neputincios? Vino, însă, în braţele mele, luceafăr al sufletului meu şi vei cunoaşte ce înseamnă puterea şi viaţa; razămă-te de pieptul meu, ai să simţi colea o inimă ce bate cu sănătoasă energie; puneţi capul pe braţele mele, bătăile arterelor te vor face să saltă. Sînge cald, sevă bogată, seamănă în tot trupul meu puteri de ciclop....

— Cît de desgustător eşti, îl întrerupse Marioara, aruncînd asupra lui o privire de suveran dispreţ. Ce josnic lucru, ce desbrăcată de demnitate, de onoare, de virtute, socoţi ori ce femee! Aşa ai fost în totdeauna: animal.

Ţi-ai spus de atitea ori, este o culme a inimei pe care n'ai fost niciodată în stare să o atingi. De acolo privesc eu lumea; acolo vibrează acele sentimente, sfinte pentru mine, ce-mi dau putere şi curaj să rabd cu linişte şi supunere împrejurările în care soarta m'a aruncat. In potriva lor îţi sînt zadarnice toate ostenelile, căci n'ai să mă faci niciodată să mă revolt, să calc...

— Opreşte-te, frumoasă fată, zise Mir-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdri1901-1932

cea. Cunosc de mai înainte tot ce vrei să spui: vorbe goale. Osteneşte-te puţin, cercetează mai bine lucrurile şi îmi vei da dreptate. Natura a creat dragostea şi în înţelepciunea ei a rînduit să ne iubim în toată libertatea, cu fiori, cu entusiasm, cu frenesie. Bărbaţii uricioşi şi egoişti, însă, înguşti la suflet, femeile slute şi geloase au creat onoarea conjugală, statornicia, credinţa pactului încheiat!

Aceştia, nesimţindu-se în stare să învingă, în apriga luptă după dragoste, numai prin superioritatea lor, aleargă la meşteşugiri, la viclenii, înlocuesc ceia ce nu le-a dat natura prin arme morale stupide, ca: onoarea femeei, statornicia, credinţa veşnică, şi sînt dobitoci, iartă-mă, cari se închină la aceste neîntemeiate, caraghioase plăsmuiri, cu toate că imutabilitatea nu aparţine lucrurilor în sine şi e lege, ca desgustul şi saţul să calce pe urma ori cărei plăceri...

Tremurînd de silă, Marioara îl opri din vorbă.

— Fii bun şi lasă-mă, îi zise ea. Nu te mai pot asculta. Du-te.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu, nu vreau că plec, strigă Mircea. Şi te rog să asculţi mai departe.

Aşa se petrec lucrurile. Egoiştii, uriţii, geloşii au creat lege şi noi trebue să ne supunem. Ce ne rămîne de făcut? Un lucru foarte simplu şi cuminte tot odată. La lumina zilei să strigăm cu toţii, în cor, că tîmpiţii şi cocoşaţii au dreptate, iar pe furiş să urmăm legea naturei, să ne iubim în libertate, fără scrupule, cu cine vrem şi cînd vrem. Aceasta se chiamă...

— Minciună şi neruşinată prefăcătorie.

— Prefăcătorie, dacă vrei, răspunse Mircea, un cuvînt ce nu cuprinde în acest caz, nimic urît în sine, dar alcătueşte linia cea mai înţeleaptă de purtare, bine înţeles pentru cei ce pot să înţeleagă.

— Domnule, strigă Marioara cu violenţă, încă odată te poftesc, pleacă!

— A, mă goneşti, stimată Doamnă? Vă cer ertare, dacă v'am supărat. Dar uitasem, unde e tata, căci pe el îl căutam mai adineoară,— aceasta ca să ne întoarcem de unde am plecat.

— Trebue să fie în bibliotecă sau în salon.

— Aşa, va să zică s'a sculat din pat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Auzisem că în ultimul timp a fost foarte bolnav. Şi îţi mărturisesc, cum îl ştiam bătrîn şi slab, mă aşteptam să-l găsesc trecut în rîndul celor drepţi.

Trăeşte ! Păcat. Grozav, neronian, mi-aş fi bătut joc de nespălaţii aceştia de ţărani, de dobitocii pe care tata, dintr'un caraghios spirit de filantropie îi hrăneşte cu venitul averei mele, ca un prost. Intr'o clipă, toate orînduirile lor s'ar fi făcut praf.

Dar, vremea cînd am să rîd de dînşii nu e departe. Tot se va prăpădi odată acest bătrîn, smintit, care din toată inima m'ar desmoşteni, ca să înavuţească nişte prăpăditi din lumea întreagă, o plebe murdară, pe care nici scuipatul meu nu l-aş arunca.

Acum, însă, îmi trebue douăzeci de mii de lei. Am să-i cer bătrînului. Să poftească să nu mi-i dea!

— Nemernic şi imoral cum eşti, te ştiu în stare să faci toate mişeliile, să ucizi chiar, de supărare, un bătrîn sfînt, cu sufletde o bunătate fără seamăn.

Cu inima măcelărită, batjocorită în tot ce avea mai sacru, cu obrajii schimonosiţi de scîrbă, cu dispreţ în ochi, Marioara eşi din etacul ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mircea privi în urma fetei cu mîinile încrucişate, plin de milă. Apoi isbucni într'un ris sgomotos.

„Hahaha! Cum înţeleg să petreacă viaţa nişte oameni! Ce idei ciudate, înguste, absurde, ridicole, au ei despre rosturile vieţei. Işi fac regulă de purtare din nişte principii caraghioase, pe cari singuri le numesc sfinte, morale, trăesc în sfera lor îngustă şi aruncă din această închipuită înălţime dispreţul lor asupra celor ce iubind libertatea, viaţa cu emoţiuni sguduitoare, îşi bat joc de scrupule absurde, de ficţiuni ridicole!"

„Dar, cum văd, zise mulţumit Mircea, am să petrec aici de minune. Aveam de gînd că stau la ţară numai o zi sau două, dar, lîngă Marioara, pot trăi o veşnicie, fără să mor de urît."

„Impotrivirea acestei încăpăţinate mă farmecă; e ceva care se potriveşte cu firea mea răsboinică. M'am săturat de cuceriri uşoare, căci au început să mi se pară caraghioase ca şi triumful şi bucuria mîndră a unui copil, care călare pe un baston, se plimbă cu nasul pe sus, ţanţoş, printr'o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cetate închipuită, pe care e încredinţat că a cucerit-o."

„De rîndul acesta, Marioară, îţi jur, s'a isprăvit cu fecioria ta. Cu vorbe numai, am căpătat convingerea că nu voiu ajunge la nimic, şi că un imbecil are să absoarbă, înaintea mea, parfumul dumnezeesc al cărnei tale. Vrei să mă pîcîleşti, ştrengăriţo! Insă o vorbă, înjghebată de plebea gunoioasă şi flămîndă zice: obraznicul mînîncă praznicul. Aşa voiu face şi eu, pe... cinste!"

„Dar, să caut pe tata. Cînd are să dea cu ochii de mine şi mai ales, cînd are să audă de mii de franci, parcă îl văd, are să leşine de... bucurie."

Eşi din etac, trîntind uşa cu putere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IV

Cocoşii din sat vesteau miezul nopţei, cînd, în salonul cel mare din conacul bătrînului Veniamin, se făcu lumină, pe neaşteptate. Marioara, sglobie, deschise ferestrele mari ce dădeau în grădină. Răcoarea curată, de afară, năvăli îndată în larga odae, împrospătînd aerul. Vremea uricioasă, de dimineaţă, se schimbase după amează. Era o noapte splendidă. Cerul palpita, plin de stele tremurătoare.

Veniamin, ostenit de drum, se aşeză într'un colţ al odăei, la locul său obişnuit. Mircea, plimbîndu-se cu mîinile la spate, arunca adesea priviri dulci spre Marioara. Fata se oprise lîngă una dintre ferestre, ascunsă pe jumătate de frunzele găurite ale unui plante exotice. Peste puţin Anton veni şi el, urmat de Ieronim.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In faţa lui Mircea, soţul Marioarei se opri, şi împreunîndu-şi mînile, cu ochii umezi de mulţumire, zise:

— Te rog, dragă Mircea, spune-mi, ce impresie a lăsat în sufletul tău primirea măreaţă pe care poporul a făcut-o astăzi unchiului Veniamin. Ovaţiunile sincere, ce l-au întîmpinat pretutindeni, pe mine m'au mişcat adînc.

In sat fusese în acea zi o nuntă. Viitorii soţi, aflînd că bătrînul Veniamin se sculase din pat întremat, s'au rugat de părinţii lor să stăruiască ca bunul bătrîn să asiste şi el la ceremonie şi să le dea binecuvîntarea sa. Aveau, în naivitatea lor, credinţa, că această binecuvîntare era un talisman de fericire. O solie veni la conac şi povesti bătrînului dorul copiilor. Veniamin, mişcat, primi şi se duse la nuntă, cu toţi din casă.

Dar, nu era om în toată mulţimea strînsă acolo, care să nu împărtăşească o dragoste vie pentru binefăcătorul albit de vremuri, care venea în mijlocul prietenilor săi zîmbind, cu gesturi blînde, evanghelice, cu ochii plini de nemărginită şi comunicativă duioşi .

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fiind că Mircea tăcea, Anton îl întreabă din nou:

— Ce zici, iubitul meu, de mişcătoarea manifestaţie de dragoste făcută unchiului? Pe mine m'a impresionat extraordinar. In totdeauna, mugetul mulţimei înfierbîntate, dragostea ei exprimată cu violenţă, mă înfioară de plăcere.

Eşti, bătrîne, mai mult de cît un rege! zise el, întorcîndu-se spre Veniamin. Uralele ce te însoţesc pretutindeni nu răsună reci şi sarbede, ca răcnetele curtezanilor din palate!

Mircea îl privea batjocoritor; ceilalţi ascultau cu compătimire. Dar Anton nu se se uita împrejur.

El continuă cu înflăcarare.

Ai învăţat, dragă unchiule, pe aceşti oameni să se iubească, să se respecte unii pe alţii. Ca să-şi îndestuleze nevoile le-ai dat de toate, cu belşug....

— Din averea mea, întrerupse Mircea.

— De ani de zile, urmă Anton, aceşti oameni se bucură de roadele dragostei tale. Datori sînt, prin urmare, să te venereze, să te adore, ca pe un sfînt.

Te admir, unchiule! Dar şi eu sînt vred-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nic de tine. Ca să pun stavilă durerei pe acest bogat pămînt, am creat, cu imaginaţia, un sistem întreg de reforme sociale, adevărat minunate.

Opera mea, risipind întunericul rătăcirei şi al neştiinţei, va deslega cea mai uriaşă şi mai palpitantă problemă, fericirea obştească! Voiu face, unchiule, ceia ce Dumnezeu însuşi n'a vrut să facă, voiu stîrpi din inima omului neghina suferinţei!

Dar, aş fi nevrednic de extraordinara mea misiune, dacă n'aş înţelege, că aplicarea unor reforme, atît de întinse şi noi, cere foarte multă răbdare şi stăruinţă. Cartea mea cuprinde trei capitole şi am dat, fiecăruia, un titlu care să exprime înălţimea de progres ce se va atinge prin aşezarea treptată, în practică, a măsurilor chibzuite de mine. Cînd omenirea va aduce la îndeplinire principiile celei din urmă cărţi, ea va atinge atunci culmea binelui îngăduit naturei noastre, culmea fericirei!

— Ce nebun eşti, nebunule! strigă Mircea, rîzînd cu hohot. Patrioţii de duzină, stînd faţă, cu gurile căscate, la minunăţiile ce se petrec în acest ţinut blagoslovit, pot, cu drept cuvînt, să fie măguliţi în iubirea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor de neam. Stăm pe picior de egalitate cu ţări străine, înaintate. Avem nebunii noştri, scriitori zănateci, altruişti filantropi ce-şi împart averile la mojici! Sîntem civilizaţi. Am împrumutat de toate de la străini, ne-am sulemenit cu învăţătura lor şi le maimuţărim nebuniile!

O fi frumos, dar eu nu pot înţelege. Avînturile de dărnicie, mai ales, cînd le au alţii de cît tatăl meu, mă fac să pufnesc într'un rîs nebun, să compătimesc pe aceşti filantropi caraghioşi. Dar, cînd însuşi părintele meu face astfel de prostii, atunci mă văd silit, de interesele mele, să protestez, şi protestez în gura mare, cu violenţă, căci aceşti ticăloşi, cari îşi pot îngădui acum luxul să trîndăvească ceasuri întregi, cu burta plină, la soare, şi să prindă muştele ce se adună, momite de putoarea ereditară ce exală stîrvurile lor, mă fură pe mine!

Eu nu am ajuns în aşa hal de umanitarism în cît să fac din sărac un idol!

— Ce putred eşti, zise Marioara, cu sila. Forfotesc în inima ta perdută sentimente ce nu-ţi fac nici o cinste.

— Tu vezi lucrurile prea negre, Mari-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

oară, spuse Ieronim. Nu este Mircea atit de egoist, pe cît îl socoţi tu. Te înşeală lumina defavorabilă în care el singur se aşază, cu voinţă şi conştiinţă. Nu bagi de seamă cu cîtă pasiune absurdă se sileşte adesea să se deosebească de ceilalţi oameni, printr'un fel de a simţi şi de a gîndi cu totul potrivnic bunului simţ şi spiritului obştesc. Această apucătură e nenorocită, însă, prin bunăvoinţă s'ar putea desrădăcina.

Eu, cel puţin, dragă Mircea, am credinţa că sufletul tău e mai bun, mai vrednic de cît îl arată aparenţe înşelătoare. Te ai lăsat tîrît pe un alunecuş periculos, dar răul nu e fără leac.

— Haide taci, şiretule, îl întrerupse Mircea. Înţeleg planurile tale nobile. Ai vrea să faci din mine o jucărie, o turtă de ceară, pe care să o poţi mlădia după capriciile tale! Te sileşti să descoperi în ticălosul meu suflet frumuseţi atrăgătoare, cu gîndul viclean ca să mă faci să le admir şi stăpînit de ele, ca de o vedenie, în extaz, să cuget, eu şcolar supus, la fel cu tine! Nu-i aşa?

Şi Mircea zîmbi ironic, măsurînd pieziş pe Ieronim.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dai cuvintelor mele un înţeles pe care nu l-am gîndit, răspunse el. Dar fie chiar aşa. Să zicem, că prin uneltiri viclene, cum le numeşti, aş vrea să te conving să părăseşti cercul desfrînat în care îţi risipeşti averea pe nimicuri, cu dorinţa de a te proclama urmaşul tatălui tău într'o operă de bine. Fapta aceasta ar fi urîtă?

Eu nu am văzut un singur om, care, venind în mijlocul nostru, să nu găsească cuvinte de laudă pentru bătrîn. Această aprobare unanimă înseamnă că activitatea tatălui tău răspunde unei necesităţi sociale. Dacă te-aş îndemna să urmezi pilda sa, aş făptui vre-o greşeală?

Constant, apoi, îţi baţi joc de cei săraci, Nu socoţi că ţi-ar fi de folos un dascăl, care să te înveţe să respecţi durerea altora şi care să te facă să pricepi că în faţa nevoilor vieţei toţi trebue să fie egali. Şi cîte altele n'ar fi de îndreptat mai ales în inima ta.

— Ieronime dragă, zise Mircea, tu vorbeşti întotdeauna cu admirabilă căldură, cu entusiasm. Dar, frumoasele lucruri ce vezi prin sufletul tău albastru, ţi-am spus adesea, sînt utopii. Principiile voastre, alcă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdri 1901-1932

tuirea îndepărtată pe care o visaţi, nu poate fi nici odată modelul vieţei universale.

Ştii tu ce este averea, scumpul meu? Este pîrghia gigantică, care pune în mişcare şi împinge omenirea spre progres. Fără ea, fără această neegalitate, care să nască frămîntări, care să îmboldească şi să pasioneze lumea, n'ar fi fost acele învălmăşeli nebune, acele ciocniri violente din care s'au născut atîtea cunoştinţe întinse, progresul de astăzi.

Cînd lumea nu se înmulţise încă, cînd pămîntul era prea larg pentru vieţuitoarele care îl ocupau, conflictele de interese nu se puteau produce cu multă patimă; oamenii aveau atunci tot ce le trebuia, ei puteau, ca şi Adam în rai, să guste din toate bucuriile vieţii, fără reservă, fără nici o grijă, pînă la saţ.

Dacă starea aceasta primitivă ar fi durat necontenit, îţi închipuieşti, Ieronime, că omenirea ar fi ajuns la strălucirea în care se găseşte astăzi. Multe invenţiuni şi descoperiri folositoare nici n'ar fi văzut lumina zilei.

Principiul progresului, esenţa lui, este neegalitatea bunurilor. Prin urmare, e ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/main 1901-1932

cesar ca cîţiva inşi, derbedei chiar, cum sînt eu de pildă, care ca un trîntor nu fac nimic şi consum mult, să stăpînească averi, pentru ca alţii, chinuiţi de nevoi, să aibă un îmbold, care să-i împingă la activitate la reflexiune, ca să poată trăi.

Cei ce trîntoresc pe grămezi de aur, au după cum vezi, un însemnat rol social.

Dar Marioara, care îl asculta cu băgare de seamă, îi răspunse cu convingere:

— Exagerezi, Mircea. Uiţi că progresul cultural de care vorbeşti este o trufanda, de a le cărei calităţi, în deobşte, se bucură numai cei cu stare. Ştiinţele şi artele, mînă în mînă, înaintează din răsputeri ca să le îndulcească şi să le înfrumuseţeze traiul aproape numai lor.

Dacă este aşa, nu ţi se pare că sute de milioane de vieţi petrecute în suferinţă şi răbdare plătesc prea scump bucuriile şi fericirea unei minorităţi neînsemnate şi pretenţioase?

— Ceia ce spui tu, Mircea, este adevărat în parte, interveni Ieromin. Actuala organizare economică a societăţei a contribuit în largă măsură la înaintarea artelor şi a ştiinţelor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Progresul, însă, este mersul înainte al omului pe toate drumurile sale de activitate. Nu se poate prin urmare admite că o evoluţiune în bine într'o direcţiune, propăşirea intelectuală, ar putea temeinic să servească unora drept pretext, ca să înăbuşe din egoism, drepte aspiraţiuni şi nevoi ale altora.

Din potrivă, progresul ştiinţei este indicat să asigure triumful definitiv al progresului economic, a cărui ţintă ultimă este realisarea maximului de fraternitate şi egalitate a tuturor nevoilor înaintea bunurilor vieţii.

Împărţirea actuală a averilor este o moştenire, un ecou al unui îndepărtat trecut primitiv. Atunci cînd oamenii erau, cum zici tu, Mircea, puţini la număr, fiecare individ putea să adune în jurul său ori cîtă cantitate de hrană şi ori cîte înlesniri de trai ar fi vrut, aceasta nu îngrija şi nu supăra pe nimeni, căci rezervele naturei erau nemăsurate, uriaşe, faţă de trebuinţele tuturora la un loc.

Astăzi, însă, nu se mai poate admite vechea toleranţă. Ceia ce a fost bun şi drept pentru alte vremuri, acum e rău şi nedrept.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr_1901-1932

Cîrpaciul, care moare de foame, reparînd la un colţ de stradă ghetele vecinilor, plugarul care varsă pe lanuri, de dimineaţă pînă seară, în zile lungi de vară, sudori de sînge, lucrătorii galbeni şi secaţi de puteri de prin fabrici, muncitorii din toate breslele, cerşitorii, oprindu-se hămesiţi de foame în faţa hambarelor uriaşe, pline de bucate, ale vre-unui arhimilionar, nu sînt ei în drept să-l întrebe, cu adevăr şi cu violenţă chiar: „De unde pînă unde, prietene bogat, această deosebire oarbă între oameni?! Noi ceştialalţi nu avem nici hrana de toate zilele, ne canonim în răbdări, iar tu grămădeşti pe lîngă tine şi eşti stăpîn pe atîta pîine, în cît, de ai putea păstra recolta moşiilor tale dintr'un singur an şi de ar fi să trăeşti veşnic, ţi-ar ajunge să mănînci din ea, ca un disperat, secole întregi!"

Ce ai răspunde, Mircea, la asemenea cuvinte? Arată-ne un argument, unul singur, care să stea în picioare şi care să justifice, cu logică strînsă şi neînvinsă, belşugul nemăsurat al unora, al celor prea puţini şi suferinţa grozavă a celorlalţi, a milioanelor.

Toţi ascultau pe Ieronim cu atenţiune,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

impresionaţi de tăria convingerilor lui. Tînărul, sub privirea caldă a Marioarei, continuă cu credinţă şi aprindere :

Reaua organizare economică a societăţei de astăzi, cortegiul ei de nedreptăţi şi suferinţe, sînt adevăruri ce sar în ochii tuturor. Ca urmare, mila a fost ridicată la rangul de virtute, suferinţa divinizată, iar societăţile de binefacere, asilurile de noapte, ospătăriile populare, se înmulţesc în oraşele mari.

Dar toate acestea sînt amăgeli de bine, sînt codri de pîine uscată, aruncată în gura celor flămînzi, ca să nu ajungă la disperare! E, în adevăr, greu pentru cei bogaţi să se lepede, chiar în teorie, ca de o zdreanţă, de plăceri, de lux, de distracţii rafinate şi mai ales de superioritatea şi de mîndria pe care le-o dă banul, să schimbe o situaţie de libertăţi aproape neţărmurite şi de trîndăvie, cu o altă viaţă, pretinsă mai morală, dar plictisitor de... cumpătată şi de echitabilă.

— Tot ce spui, Ieronime, e foarte frumos şi foarte cuminte, răspunse Mircea. Voi, prin ideile ce împărtăşiţi, sînteţi oamenii viitorului. Prin urmare mîngîiaţi-vă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi trăiţi în pace in spiritul lui. Eu, însă, sint al presentului. Toate bucuriile şi durerile lui sint bucuriile şi durerile mele proprii. Ceia ce vouă vi se pare nedrept, neomenos şi barbar, mie mi se pare comod, înţelepteşte şi moral. Deci, ca un bun creştin, pătruns de vechile tradiţii, care nu ţine să scormonească adevărul, vreau şi eu să mor cu tot dinadinsul în bunele idei şi întocmiri strămoşeşti.

— Pe vremuri erai mai bun, spuse Marioara. Iţi aduci aminte de pildă, de acea femeie nenorocită, care a murit în ochii noştri, la Viena, acum trei ani, cînd am călătorit împreună în străinătate.

Era o vreme urîtă, umedă şi o ceaţă deasă, pămîntoasă, te înăbuşia. Sărmana, acoperită numai cu sdrenţe, zăcea răsturnată pe caldarîm, cu părul desfăcut, cu obrazul vestejit şi supt culcat în noroi şi cu ochii deschişi, înţepeniţi de nemărginita suferinţă cîtă răbdase în trupul ei veşted şi ostenit. Gura îi era căscată, pieptul abia se mai mişca şi cu mîinile crispate se căznea în zadar să apuce pietrele ca să se ridice.

Câţi-va oameni miloşi, îţi aduci aminte, şi tu împreună cu ei, aţi ridicat-o pe o targă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi cu toţii am petrecut-o spre spital. Pe drum a murit.

Eu însă n'am uitat, Mircea, expresia de durere de pe figura ta, cînd te-ai uitat la sărmana moartă şi cuvintele pe care le-ai rostit atunci, cu adîncă convingere, pornite din partea bună a inimei tale. Ai zis: această femee ar fi putut să trăiască bine, să se bucure de toate plăcerile şi înlesnirile vieţei, să fie chiar iubită, înconjurată de familie, de copii drăgălaşi, iar nu să moară ca un cîine, părăsită, pe stradă şi în noroi, dacă condiţiunile de trai ale omenirei ar fi fost altele, mai bune!

— Da, iubita mea, răspunse Mircea, nu tăgăduesc, am zis aceste vorbe. Dar atunci eram un altul, tînăr altruist, şi fără experienţă, care gîndeam în spiritul speciei. Timpul însă m'a transformat, m'a făcut egoist, nepăsător faţă de ceilalţi, pînă la brutalitate chiar. Existenţa noastră a tuturora este un urîaş zero. Cuminte este, prin urmare, să trăim scurta viaţă veseli, în toată deplinătatea ei, să-i gustăm din toate plăcerile, din toate mulţumirile, pînă la saţ, fără scrupule, fără grijă, indiferenţi faţă de nevoile şi de desperarea celorlalţi. Felul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acesta de a vedea se practică astăzi pe scară întinsă şi fericiţii cari isbutesc, cînd păşesc în ceasul cel din urmă pe pragul veşniciei, pot zice ca, ultimă mîngîere: cel puţin am trăit bine! Deci, la luptă, învinşii cadă sdrobiţi, iar triumfătorii să păşească înainte fără milă! Aşa gîndesc eu, acum.

— Un om de inimă n'ar spune nici odată asemenea cuvinte, zise Ieromim. Ideile pe care le împărtăşeşti tu, Mircea, sînt antisociale şi dacă fiecare ar gîndi la fel cu tine, omenirea ar fi osîndită la anarhie şi ruină.

Din fericire, oameni buni, cu vederi largi şi sănătoase trăesc şi toţi au încredere că timpuri mai bune vor veni cît de curînd. Trebue însă răbdare, devotament şi muncă.

Fericirea pe care o visează unii, o continuitate senină, nesfîrşită de bine, omenirea nu va atinge nici odată, căci sînt dureri care fac parte din însăşi firea omului, şi care nu pot fi înlăturate cu nici un preţ, din calea vieţei sale.

A lucra însă, în marginile realităţei şi ale bunului simţ, spre aducerea la îndeplinire,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în folosul tuturora, a maximului de bine şi de mulţumire îngăduit naturei omeneşti imperfecte, a lupta pentru îndreptarea greşelilor vădite de care suferim astăzi, nu e nebunie, cum zici tu adesea, dar, mai mult, e chiar o datorie.

Spre a atinge acest ideal, omul nu are nevoe de cît de prea puţine convingeri noi, care însă ar trebui să formeze însăşi esenţa sufletului său. Dar, din nenorocire, inocularea acestor puţine idei mintuitoare cere ca jertfă secoli întregi de apostolat, atît de refractar este creerul omenesc pentru orice încercare ce tinde să-l scoată afară din calea bătută a rutinei. E învăţată lumea să meargă înainte călcînd pe victime!

Totuşi, timpuri mai bune vor veni odată. Cultul fericirei omeneşti va fi atunci înconjurat de o sfinţenie şi de un respect mult mai mare de cît acela care înconjoară astăzi chiar ideia dumnezeirei. In locul bisericilor se vor ridica în viitor înalte şcoale de cultură sufletească, care vor avea cea mai nobilă şi mai frumoasă misiune: să deprindă pe om să repete din instinct tot ce-i bun şi mare şi ca din inima lui să facă un altar, consacrat de raţiune, pe care,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fără legi penale, fără vestale însufleţitoare, veşnic să ardă focul sfînt al sacrificiului, al binelui, al respectului şi al dragostei de aproape.

Anton asculta aceste cuvinte emoţionat.

— Vorbeşti, Ieronime, zise el, atît de înălţător, în cît, amicul meu, mă înfiori de admiraţie. De aceia îmi place să vin în mijlocul vostru. Aici se soarbe, împreună cu aerul sănătos de ţară, entusiasm fără margini, curaj, devotament şi dragoste sfîntă de oameni. Voi mi-aţi dat inspiraţie şi avînt de muncă, voi mă însufleţiţi mereu.

Şi, am convingerea înrădăcinată, că, aşa mic şi neînsemnat cum sînt, voi apare în viaţa omenirei tot atît de uriaş şi de venerabil ca şi însuşi Crist!

Opera ce voi termina în curînd, va cutremura lumea. Deşteptaţi din amorţire şi uimiţi, oamenii vor arunca atunci, de pe umeri, suferinţa lor seculară şi cu avînt superb de recunoştinţă toţi vor îngenunchia înaintea mea, binefăcătorul lor.

Păşind cu mîndrie, Anton părăsi salonul.

— Ce nebun e, Doamne zise Mircea, aruncînd pe urma lui o privire plină de dispreţ. Dar, e tîrziu. Cred că a venit vre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indm1901-1932

mea să punem capăt acestei discuţii plictisitoare în care, Ieronime, trebue să recunosc, ai escelat, sburînd, cu deosebită vervă, prin sferi albastre.

Am, însă, o chestiune grabnică, meschină, de rezolvat.

Te-am rugat eri, dragă tată, continua el adresîndu-se lui Veniamin, să-mi dai nişte bani. Dar pînă acum nu te-am văzut făcînd nici un demers ca să îndeplineşti ruga mea. E nevoie să depun pe lîngă D-ta noi stăruinţe?

Bătrînul se uită la fiul său uimit, cu ochi mari, fără să-l înţeleagă parcă şi tăcu.

— Cînd e vorba de bani, taci în totdeauna şi te faci că nu înţelegi. Ştii doar bine, cînd vin aici un singur dor mă aduce. Prin urmare, în totdeauna, ar trebui să-mi eşi întru întîmpinare cu o pungă bine garnisită şi făcînd astfel poţi fi sigur că prea iubitul d-tale fiu nu te va plictisi niciodată prea mult. Ce zici?

Nu te-aş fi năcăjit chiar în astă seară, dar mîine dimineaţă trebue să plec, căci mi-am dat cuvîntul că la ora zece voiu plăti o datorie de... onoare.

Iartă-mă, dar vezi, îmi trebue.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.ro/ro/1901-1932

Bătrînul Veniamin tăcea mereu.

— Haide, tăticule, înduplecă-te, continuă Mircea. Sînt doar sîngele d-tale şi nu vrei, fără îndoială, să desminţi zicătoarea, că sîngele apă nu se face.

Mai rupe din gura celor netrebnici. Trimite ticăloşii să care pietre de moară şi cînd, sdrobiţi, vor cere plată, dă-le o bucată de pîine şi dă-i afară! E destul şi atît pentru nişte brute! Nu-i sătura cu averea mea.

— Destul! răcni bătrînul, ridicîndu-se tremurînd, galben, cu pumnii încleştaţi, cu ochii zăpăciţi de durere neputincioasă. Nu mă măcelări, nu mă învenina, nu sorbi şi cea din urmă picătură de răbdare ascunsă în fundul inimei mele. Nu mă face să-mi pierd mintea, să strig la toată lumea care mă înconjoară să te omoare ca pe un cîine turbat, ca pe o bestie sălbatică.

— Linişteşte-te, dragă tată, strigară Ieronim şi Marioara împreună. Şi aşezară pe bătrîn din nou în scaunul său, cu blîndă silă.

Cu mîinile încrucişate, Mircea privea pe bătrîn. Un zîmbet sarcastic îi schimonosi figura.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Hahaha, nepreţuit tată, zise el. Vrei să mă sperii; nu mi-e frică de tine! Te cunosc. Eşti neputincios nu numai să săvîrşeşti o răutate, dar nici chiar să o gîndeşti cu totdinadinsul.

Aici, în mijlocul vostru, întru duşmanii mei—duşmani îmi sunteţi!—mă mişc liber, fără frică, cu încredere deplină, căci mă simt protejat de o zale nevăzută, minunată, mai tare de cît oţelul cel mai tare, de însăşi urzeala sufletului tău, tată.

Eşti, ceia ce se chiamă, un om moral. Armele d-tale sînt lealitatea, cinstea. Un păcat mititel, ascuns în cutele cele mai adînci ale inimei, ţi-ar da o tortură mai înspăimîntătoare de cît dacă te-ar sili cineva să înghiţi testele întregi de ace!

Oameni ca tine, taică, nu sînt pentru zilele noastre. Astăzi, triumfurile răsunătoare se cîştigă cu minciună, cu înşelătorie, cu prefaceri, cu viclenie, fără scrupule care să te încurce, să-ţi distreze luare aminte şi să-ţi învenineze succesul. Aşa e lumea şi te-ai găsit tu să o îndrepţi cu umărul.

— Pleacă din ochii mei, strigă exasperat bătrînul.

— Nu-ţi fie frică, multă plăcere nici eu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

nu am să stau aici. Dar nu uita ce-ţi spun: mîine dimineaţă îmi trebuie bani. Acum te las şi gîndeşte-te la ceia ce ai de făcut.

Plecă trîntind uşa.

— Copiii mei, zise bătrînul, după o lungă şi mută frămîntare sufletească, abia m'am sculat din pat şi mă simt din nou bolnav, istovit de descurajare. Ce pot să fac?! Cum să îndrept firea duşmănoasă a lucrurilor? Caut, mă frămînt pierdut ca într'un haos şi nu găsesc nici o eşire, nici o mîngîiere.

Batjocurile, ameninţările, după cum vedeţi, nu lipsesc. Sfaturile bune şi blînde, încercările de a-l îndrepta se perd fără roadă. E neînvins. Buzele lui sînt întinate veşnic de aceleaşi murdării, de care face paradă cu cinism. Sufletul lui, o mocirlă de egoism, mă înfioară de silă.

Vrea bani, mereu bani. I-am dat de multe ori, de nevoe, cu gîndul să-l împac, să-l întorc în sînul nostru, dar acum nu am. In timpul din urmă s'au făcut, cu cheltueli mari, lucrări însemnate. Din această cauză sîntem osîndiţi pentru mai multă vreme, la chibzuinţă şi economie.

Dar mă văd silit să recunosc, că aşezămîntul de binefacere pe care l-am înfăp-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

tuit în această comună este perdut. Şi, dragii mei, gîndul că nenorociţii pe care i-am ocrotit, se vor reîntoarce, pentru capriciile unui stricat, la chinurile trecute, mă istoveşte fără răgaz, clipă cu clipă.

Ieronim, mişcat de durerea bătrînului, se puse în genunchi la picioarele lui, şi sărutîndu-i mîinile, îi zise:

— Nu te tulbura atît de mult, dragă tată. Fii cu nădejde. Ne vom ruga cu toţii de Mircea şi dacă a rămas o licărire măcar de bun simţ şi de judecată dreaptă în sufletul lui îl vom convinge. E tînăr şi văpaia entusiasmului e privilegiul tinereţei! Îl vom îndrepta, vom deştepta în inima lui dorul sacrificiului, al desinteresării. Şi atunci va cădea cu remuşcare la picioarele tale şi îţi va cere cu umilinţă ertare.

Dar bătrînul dete din cap cu neîncredere, cu ochii plini de desnădejde.

— Acestea sînt ilusii, Ieronime.

— Curaj, unchiule, insistă Marioara, cu mîinile împreunate, rugătoare.

Atunci Veniamin se ridică anevoe din scaunul său, îi cuprinse pe amîndoi în braţe, strîngîndu-i cu putere la piept.

— De aţi fi voi fiii mei, voi cari mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mor1901-1932

înţelegeţi şi mă aprobaţi, cît aş fi de fericit. Desgustul şi desnădejdea nu m'ar cerceta nici odată! Picuri mari de lacrimi se rostogoliră pe obrajii palizi, vestejiţi ai bătrînului.

Vezi tu, Marioară, zise el privind înduioşat pe Ieronim, mi-a fost în totdeauna drag acest copil pentru mintea cea isteaţă şi pentru inima lui bună. Cîtă mîngîere, cîtă uşurare şi uitare n'a pus el adesea, ca balsam, în zilele de durere peste rănile mele sufleteşti. Scump copil! Prietenia şi dragostea lui sînt pentru mine comori nepreţuite.

Bătrînul, cu ochii umezi, sărută pe amîndoi obrajii pe Ieronim.

— Dragostea mea pentru d-ta, dragă tată, este o pioasă datorie de recunoştinţă, şopti tînărul mişcat.

Veniamin, vrăjit de mulţumire, rămase o clipă visător. Marioara, care aştepta cu fruntea întinsă mîngîerile lui, nerăbdătoare, îi zise cu un ton de blîndă mustrare:

— Pe mine mă uiţi, unchiule? Şi eu, mai mult poate de cît Ieronim, am nevoe de mîngîerile tale. Sărută-mă, strînge-mă în braţe, spune-mi şi mie, ca şi lui, copila mea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bătrînul zîmbi. Îi aşează buclele frumoase pe la tîmple, îi cuprinse obrajii rumeni, înfierbîntaţi, cu mîinile, o sărută lung pe frunte şi o strînse la pieptul său, şoptind cu dragoste:

— Copila mea iubită.

— Cît de bun eşti unchiule, zise Marioara înduioşată şi cît de mult îmi place să mă razăm de pieptul tău, să fiu privită de tine cu ochi umezi. E aşa de bine! Dragostea împărtăşită e sublimă.

— Mă iubeşti mult, Marioară dragă, o iscodi bătrînul, cu naivitate prefăcută.

— Te mai îndoeşti, unchiule? îl întrebă ea, cu ochii drăgălaşi plini de mustrare. Mai e nevoe să-ţi spun, să te încredinţez?

— Nu, fata mea, nu mă îndoiesc! În inima mea te cunosc prea bine. Dar aşa e omul. Cînd iubeşte veşnic vrea, ca o adiere dulce mereu pe la ureche să-i şoptească, în ecou, plăcuta vorbă: te iubesc şi eu.

Ieronim ar fi vrut să spue şi el ceva, dar nu îndrăznea. Făcînd o supremă sforţare deschise gura şi cu glas căznit, strein, întrebă sfios, copilăreşte:

— Dar pe mine, mă iubeşti, Marioară?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramsilvania.ro/index.1901-1932

Un zîmbet cu înţeles adînc încreţi figura blîndă a fetei. Ea îl privi înduioşată şi îi răspunse simplu, fără înconjur, cu capul aplecat pe umăr:

— Da, Ieronime, te iubesc şi pe tine.

Bătrînul se uită la ea cu jale. Îi ghici taina. Încet îşi ridică braţele de pe umerii tineri ai fetei şi se pregăti să plece.

— Noapte bună, dragii mei, le zise el trist. Sînt istovit şi mi-e dor de repaos. Mă duc să mă culc.

— Noapte bună, răspunseră Ieronim şi Marioara.

— Noapte bună.

Bătrînul eşi din salon.

Marioara făcu cîţiva paşi spre uşă să plece, dar o mişcare, o şoaptă, o opri.

— Ai zis ceva, Ieronime, întrebă ea.

— Da, răspunse el, cu glasul tremurător de emoţiune. Aşi vrea să mai aud odată din gura ta minunata vorbă. E adevărat, ai spus că mă iubeşti?

Marioara îl privi cu milă şi zise:

— Copil ce eşti! Pentru atîta numai te bucuri? Mi-ai scos din gură o vorbă nesocotită, şi acum parcă regret uşurinţa mea. Că te iubesc, Ieronime, că întotdeauna îmi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

voi aduce aminte cu plăcere de tine, e lucru natural. Dragostea, în mijlocul vostru e molipsitoare.

Ţin însă să te prevestesc. Ceia ce cauţi tu, poate, dragul meu, ochi umezi de înduioşare, cum sînt de pildă ochii tăi, mişcări pătimaşe, îmbrăţişări cu fiori, la mine nu poţi găsi. Sînt măritată. N'aş putea să destăinuesc cuiva dragostea ce simt pentru tine, fără a nu mă expune să mi se arunce în obraz cuvîntul: desfrînată. Iar dacă unii ar găsi, cunoscînd împrejurările, că am multe scuze, tot vinovată mă vor recunoaşte, vinovată cu circumstanţe atenuante.

Cu îngăduinţa tuturora, prin urmare, nu ne putem iubi. Am putea să ridem, pe sub ascuns de astfel de scrupule, dar nu vreau. Simt că m'aşi înjosi pe mine însumi, că mi-aşi călca mîndria în picioare, dacă măcar aş dori să mă bucur pe furiş, de ceia ce nu mi se îngădue pe faţă. Aşa sînt eu, Ieronime. Dacă nu mi se dă, nu cer.

De multe ori, este adevărat, simţurile mă chinuesc cu avînturile lor, dar pînă acum nu se pot mîndri că au triumfat asupra voinţei mele. Şi eu am sentimentul că sînt o putere!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cunosc aşa de bine inimioara ta curată, Marioară dragă, îi zise Ieronim, în cît nu mă uimesc cuvintele tale hotărîte. Te înţeleg, te aprob şi nici nu mă aşteptam să te găsesc altfel de cît aşa cum te cunosc: virtutea însăşi.

Altceva vibrează acum în mine, frumoasă fată! Ai spus o vorbă dulce, care s'a săpat adînc în inima mea. Nu pot s'o uit. La ecoul ei magic, argintin ca şi glasul tău, mă bucur nemărginit, ca un copil. La gîndul că sînt iubit de tine simt, în fiinţa mea nevrednică, o mulţumire ce nu se poate spune. Ideia aceasta mă duce pe culmea fericirei, mă împinge să fac toate nebuniile, să rîd, să plîng, să mă lepăd de o convingere greşită a trecutului şi recunoscător să-mi plec genunchii înaintea ta, înger blînd, eu care credeam că nici odată nu mă voi închina cu evlavie la chipul vre-unei sfinte femei.

Şi Ieronim vru să îngenunche, dar Marioara îl opri cu grabă.

— Ridică-te amicul meu, te rog, îi zise ea stăruitoare.

Ieronim, transfigurat, continuă cu înflăcărare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Marioară dragă, în starea sufletească în care mă găsesc acum, mărturisirile mă înecă şi simt nevoe să-ţi destăinuesc şi cele mai mici secrete din inima mea. O dragoste ideală, la fel cu aceia a căreia minunată concepţie trăia în sufletul meu, aveam credinţa înrădăcinată că nu voi întîlni nici odată în calea vieţei mele singuratice.

Care femee, mă întrebam adesea, aşa uricios cum sînt, ar putea să mă iubească cu sinceritate, cald, fără plictiseală, cu statornicia cu care oceanul se leagănă de veci între maluri? Şi răspunsul dureros era pururea acelaş: nici una! In faţa acestui crud adevăr, ca un înţelept stoic, m'am plecat şi am făcut, din supunere în faţa soartei, o virtute.

Prin observaţiune căpătasem convingerea, că frumoasa dragoste nu scapă nici ea de sub stăpînirea acelei legi naturale de neegalitate, de luptă şi de concurenţă, care chinueşte atât de mult pe oameni, şi, ca ori ce bun ce poate naşte o dorinţă într'o inimă de om, are şi ea pururea în faţă două tabere de muritori: unii, sînt veseli, săturaţi şi pe frunţile lor stă scris

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

„cei fericiţi“, iar ceilalţi, stau cu gurile căscate, cu mîinile în zadar întinse, cu ochii lacomi, sărmani pe frunţile cărora stă scris numele trist de „desmoşteniţi“.

Si, după cum celor săraci le sînt interzise multe bucurii şi plăceri îngăduite numai celor bogaţi, tot aşa şi mie, îmi spuneam adesea, urît cum sînt, îmi este oprită intrarea în paradisul minunat al iubirei ideale; numele de desmoştenit stă scris cu litere grosolane pe chipul meu urît, cu linii aspre şi sarbăd.

Mi-am înăbuşit ori ce avînturi. M'am deprins să-mi fie dragă o femee frumoasă aşa cum mi-e drag trupul splendid al unei Venere de marmoră, aşa cum m'aş extazia, de pildă, înaintea unei capodopere de pictură sau arhitectură. Din renunţare făcusem o virtute şi închis în mine însumi, m'am hotărît atunci şi eu, ca şi tine, a nu cere ceia ce căpătasem credinţa că nu mi se poate da. Dar acum?

— Intoarce-te, Ieronime, îl întrerupse Mariioara, cu duioşie în glas, în vechea ta sihăstrie. Nu uita, un om, soţul meu, ne desparte. Sînt nefericită alături de dînsul, dar urăsc făţărnicia. Vreau să trec printre oa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meni necontenit cu fruntea sus, fără ca cineva să mă poată face să plec ochii de ruşine, fără să mă tulbure nici măcar conştiinţa căderei mele ascunse.

E mai înţelept, ca amîndoi să revenim la trecuta isolare. Ori ce speranţă, cît de neînsemnată, ori ce bucurie neertată, trebue înlăturată şi pentru pacea sufletului tău caută, sileşte-te, chiar, a mă uita. Împrejurările, de altfel, ne ajută. Peste două sau trei zile plecăm de aici.

— Hotărîrea ta energică, Marioară, se potriveşte cu firea ta cuminte. Dar, sfaturile ce-mi dai sînt greu de urmat. Să înlătur din inima mea ori ce mîngîere, să te uit, e cu putinţă?

Dacă soarta ne osîndeşte să trăim despărţiţi nu-mi dai voe măcar atita, ca în viitoarea mea sihăstrie, să mă bucur cel puţin la ideia, că undeva, departe, este o fiinţă iubită, care adesea, în singurătatea ei, se gîndeşte cu plăcere şi dragoste la mine, întristatul pustnic? Spune, scumpă fată, pot să am măcar această mîngîere?

— Nu, răspunse Marioara, cu hotărîre. Iar pînă la plecarea noastră, te rog, Ieronime, să te fereşti de ori ce convorbire

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sentimentală cu mine, să-ţi liniştești privirile, să goneşti ori ce duioşie din glas. Priveşte-mă ca pe o streină, te rog stăruitor. Imi făgăduești?

— In faţa voinţei tale mă supun, răspunse Ieronim mihnit.

Şi tînărul făcu cîţiva paşi să plece, dar lîngă uşă se opri, privi cu jale pe Marioara şi ii zise:

— Amintirile din această noapte vor fi veşnic pentru mine un buchet de bucurii nesămuite, înfăşurate într'un zăbranic de doliu. Am trăit acum cele mai frumoase clipe, am avut cele mai dulci emoţiuni, dar am îndurat şi desamăgirea cea mai dureroasă, la care, să fi judecat cuminte, ar fi trebuit să mă aştept.

De acum încolo alte cărări se deschid pentru paşii noştri, alt orizont, care pentru noi nu mai are nimic comun. Şi, fiind că am ajuns la răspîntia fatală, scumpă fată, îndură-te, te implor, aruncă un strop de nectar, în cupa plină de amar a despărţirei, dă-mi, înger bun, o sărutare, numai una, care ca o rază blîndă să-mi încălzească viitorul şi să-mi dea puterea de a răbda. Nu respinge ruga mea. Amintirea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ei va fi o alinare, un balsam, îmi va răcori o durere veşnic vie. Induplecă-te!

Marioara îl privi nemişcată, cu sufletul sbuciumat. Atunci tînărul îşi repetă rugămintea şi fata, după o clipă de tremur, se îndreptă cu avînt spre el, cu braţele întinse, cu ochi aprinşi. Dar Ieronim se dete grăbit îndărăt.

— Nu, tu vrei să mă săruţi pe frunte, îţi ghicesc gîndul, îi zise el. Şi cu mîinile împreunate şopti rugător: sărută-mă pe buze, Marioara mea iubită.

Ea, galbenă la faţă, în prada unei tulburări lăuntrice violente, cu buzele albite, îl apucă cu amîndouă mîinile de obraji şi îl sărută odată, cu friguri, cu avînt.

— Acum du-te, Ieronime, strigă ea înăbuşit.

— Noapte bună, răspunse el şi plecă.

Marioara se opri lîngă uşă şi privi pe urma lui, murmurînd zugrumat: Îi zic să plece şi cu toate acestea aş vrea să-l văd oprindu-se. Pleacă şi inima mă doare. Hahaha, mîndrie, cît de şubredă ţi-e temelia! O clipă încă de ar fi stăruit aş fi căzut vinovată în braţele lui. Mă mistue nevoia de desmierdări. Aş vrea să mă lovesc, să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mă frămînt, să mă încovoiu, cu violenta energie a arcurilor de oţel. Sînt măritată de cinci ani mai bine şi cu toate acestea sînt imaculată fecioară. Ar trebui să mă ador pe mine însemi. Fecioară!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

V

Rumenită la faţă, cu sîngele svîcnind în tîmple, Marioara se retrase în etacul ei gînditoare. In lumina albăstrie, slabă, a unei lampe mici, de noapte, atîrnată de tavan, fata din casă o aştepta somnoroasă.

— E tîrziu, nu-i aşa?

— Trebuie să fie aproape unu. Miezul nopţei a bătut de mult.

— Ridică, te rog, storurile.

Fata se supuse şi, prin una dintre ferestrele mari, lumina argintie a lunei umplu îndată odaia cu luna ei curată.

— Ce noapte frumoasă, exclamă Marioara. Deschide ferestrele. Aşa. Acum te poţi duce.

— Sărut mîna, Doamnă. Somn uşor.

Prin fereastra de la răsărit, luna plină se vedea mare, frumoasă, tronînd mută şi nepăsătoare deasupra nemărginirei. La lumina, ei vie, ca prin farmec, mobilierul drăguţu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui etac, prinse forme clare. Pe jos se iviră covoare groase, moi, cu desenuri minunate, ferestrele se împodobiră cu perdele, iar patul apăru alb, strălucitor.

Aerul sănătos, înviorător, din grădină, pătrunse în odae şi răcori tîmplele fetei, înferbîntate. In pomi nici o mişcare. Prin fereastra de la miază noapte peisagiul se perdea în umbra nopţei argintii. Pe cer tremura un noian de stele sclipitoare.

Frumoasa fată începu să se desbrace încet. Pieptul ei alb, virgin, sub dantelele străvăzătoare ale cămăşei, se sbuciuma frămîntat de gînduri.

„Ce meschină şi fără preţ e viaţa, aşa cum o trăesc!" îşi zise ea mîhnită.

Apoi, oftînd lung, se întrebă naiv:

„E oare, Doamne, un păcat, dacă inima mea tînără simte dor de dragoste?"

Desbrăcată, cu ochii fixaţi pe o stea din constelaţia Pegasului, rămase multă vreme nemişcată. Prin mintea ei se perindară rînduri-rînduri bucuriile şi durerile trecutului.

Mică, fără prieteni, fără dragoste, a cunoscut viaţa într'un ospiciu de copii găsiţi, unde a trăit pînă într'o zi, cînd figura de binefăcătoare a Iuliei se ivi înaintea ei, ho-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tărîtoare. După aceasta s'au strecurat cîţiva ani în pace şi mulţumire copilărească pînă la altă împrejurare, de asemenea însemnată, cînd, înduplecată de Iulia, primi să se mărite cu Anton.

Căsnicia ei ciudată, fără dragoste, fără mîngîeri, a fost un lanţ de sacrificii şi de plicticoasă monotonie.

Intoarcerea lui Mircea din Paris i-a deschis în viaţă o pagină nouă. Acest tînăr o privi dela început îndrăzneţ, cu ochi aprinşi. Dar chipul lui, brutal deşi frumos, nu inspira Marioarei nici o simpatie. Din potrivă, firea lui afemeiată, insinuantă, nările-i ce fluturau, mirosind parcă cu poftă vînatul, îi pricinuiau chiar silă, prin desfrîul ce mărturiseau.

Mircea însă, neobosit, urmărea stăruitor dragostea Marioarei, batjocorind cu ironii tot ce fata avea mai sfînt în inima ei. Cu argumente mincinoase, servindu-se de pilde înşelătoare îi presenta adesea onoarea femeiască drept o nebunie a bărbaţilor egoişti. Cu subtilităţi se silea să o convingă că ipocrisia este linia cea mai bună de purtare, descriindu-i datoriile conjugale impuse femeei vrednice de ură, adevărate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lanţuri de sclavie, virtutea statornică o pretenţie absurdă.

In alte ocaziuni îi zugrăvea în trăsături energice trista-i căsnicie, jertfa ei considerabilă, iar dînsa îl asculta, atunci, mută, îngrozită de prăpastia ce-i deschidea în cale, cu revoltă şi desgust în suflet, dar mereu triumfătoare în faţa ispitei.

Chipul blînd, onest, al lui Ieronim îi veni aevea în minte. Pe el să-l fi avut de bărbat! Lumea întreagă ar fi fost atunci plină de bucuria ei nebună. Dar ghiare nevăzute o ţineau cu silnicie roabă suferinţei.

Sdrobită ca de o grea povară, Marioara suspină adînc, şoptind:

„Cînd privesc stelele acestea, ce-şi trimit lumina lor curată din depărtări albastre, mă mistue un dor aprins, nestăpînit, să sfărîm jugul obositor al trupului, să mă smulg cu violenţă din cercul îngust în care mă frămînt încătuşată, şi uşoară, pe raze de lumină să mă avânt şi să mă nasc deodată într'o lume nouă, în sferi senine....“

Inconştient, Marioara lăsă cămaşa să cadă de pe umeri. Imboldită de dorinţa aprigă de a rupe legăturile pămînteşti, cu avînt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

impetuos se ridică pe un fotoliu, şi în dreptul ferestrei, trupul ei maiestos şi plin de graţii apăru ondulînd fermecător în lumina argintie a lunei pline.

„.....Şi acolo în înălţimi, murmură ea, uitînd toate, deslegată de nemulţumiri, voluptuos să mă răsfăţ în splendoarea infinitului, pe unde de eter să lunec, iar adieri răcoritoare să şerpuiască împrejurul meu, să mă mîngîe, să mă alinte drăgostos....“

Uşa etacului se deschise fără sgomot. In dosul portierei se ivi Mircea, cu mişcări nesimţite de vulpe vicleană, cu ochii scînteetori. „Aş fi vrut să mă culc, îşi zise el, dar un îndemn misterios, mă aduce aici fără voe. Uriaşă e puterea dragostei!“

Cînd zări pe Marioara, în poză statuară, albă ca marmora, se opri uimit. Pe neaşteptate obrazul său prinse o expresiune de gingaşă duioşie.

„M'ai învins, frumoasă fată, îşi zise Mircea. Nu mă mai cunosc pe mine însumi. In locul poftelor, pe care le numeşti brutale, în locul dorinţelor cu ochi aprinşi, ce mă împing mereu spre tine, minune, mă simt acum înfiorat de admiraţie curată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdr/1901-1932

O, cîtă arhitectură grandioasă e în corpul aceste mîndre fete!"

O clipă stătu în extaz, dar repede, firea i se întoarse.

„Tot mai multă ispită are divina carne! îşi zise el. Numai geniul speciei e în stare să creeze cele mai sublime şi mai sguduitoare emoţiuni ce poate gusta o simţire omenească."

„Prin urmare, fecioară, de cît să mă mulţumesc cu închipuiri, cu fiori de platonism stupid, e mai cuminte să sbor la tine, să te strîng pătimaş în braţe, să mă încredinţez dacă în adevăr splendoarea ta este o realitate, iar nu o vedenie înşelătoare numai, a simţurilor mele."

Mircea, împins de o poftă nebună de îmbrăţişări, cu ochii în flăcări, vru să se arunce spre Marioara, dar un sgomot uşor, la uşa ce dădea în salon, îl făcu să se oprească şi să întrebe cu necaz:

„Vine oare cineva?"

Anton, transfigurat, se ivi în prag.

„Mereu acest nebun se arată în calea mea, îşi zise Mircea. Putregai scîrbos! Imi vine să-l sfărîm!"

Dar Anton nu bănuia nimic. Mintea lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

bolnavă, cuprinsă de friguri, era mereu frămîntată de aceleaş gînduri, nebune:

„O, şoptea el, cu aprindere, lucrarea mea va ajunge celebră! Se va oglindi în timp, cît stelele se oglindesc în spaţiu, infinit."

„Iar eu voiu fi nemuritor. Chipul meu, turnat în mii de bronzuri, înfipt în spumegatul torent al vremei, veşnic va dăinui în picioare, cu neputinţă de distrus."

Cît de dulce e această răsplată meritată a muncei!"

Anton lucrase tîrziu în camera sa, la opera pe care, după cum vedem, o socotea uriaşă. Avînd nevoie de o carte, pe care o lăsase, după cit îşi aducea aminte, în etacul Marioarei, veni să o ia. Călcînd fără sgomot pe covorul gros şi moale, se apropie de mesuţa ştiută şi, în adevăr, o găsi.

Prumoasa Marioară, fără să bănuiască cele ce se petreceau în jurul ei, stătea mereu visătoare în aceiaşi poză statuară, în alba lumină a lunei.

Anton făcu cîţiva paşi să plece. Lîngă uşă se opri murmurînd, în extaz:

„Divină creaţiune e opera mea! Se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mgm:1901-1932

înalţă din faţa negrului pămînt mai superbă, mai extraordinară ca o Venus de Milo. Ţie, minunată creaţiune a minţei mele, ţi-am închinat viaţa mea întreagă! Tu eşti sufletul sufletului meu..."

Intorcînd inconştient, în prada aiurărilor, capul spre fereastră, zări pe Marioara. Dar nu o recunoscu. Rămase o clipă ca trăsnit, apoi bine încredinţat că are înaintea ochilor numai o vedenie înşelătoare, o halucinaţie, căzu în genunchi murmurînd fascinat:

„Ce minunată viziune! Vai, îmi pierd minţile." Iar din ochii săi emoţionaţi picurară lacrimi.

In mintea lui Anton, într'o clipă se formase convingerea stranie, că figura extraordinară, ce se înălţa înaintea ochilor nu era decât o simplă proecţiune magică a sufletului său pe pînza realităţei, o poetică materializare, neînţeleasă, a operei sale minunate.

Surescitat de frumuseţea acestei concepţii smintite, grăi:

„Putere tainică, ce mi-ai hărăzit această sublimă graţie, de a-mi vedea opera întrupată într'o minunată vedenie a ochilor mei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cum să-ţi arăt nemărginita mea recunoştinţă ?!...."

„A, pricep delicata ta atenţiune! Ai vrut, arătîndu-mi această minunată haluciaţie, să-mi înalţi sufletul, să-mi răsplăteşti ardoarea, devotamentul meu."

„In carnea frumoasă a acestei extraordinare vedenii, cu imaginaţia mea aprinsă, văd, tu ai pus strălucirea senină a cerului ce se va întinde peste omenirea mea fericită, în liniile armonioase ale trupului ei înfloreşte armonia indivizilor din societatea viitoare, moralitatea ei desăvîrşită, perfecţiunea relaţiunilor sociale, liniştea şi înfrăţirea atît de mult dorite de oameni!..."

„Dar vedenia aceasta se mişcă?!"

Curios, Anton se apropie de Marioara, o privi în faţă şi adus la sentimentul realităţei, rămasă împietrit de uimire.

— Cum, tu eşti, Marioară, tu ?!!

Ea, îngrozită, vru să sară de pe fotoliu.

— Stai!

— Lasă-mă.

— Nu se poate; stai, îţi zic.

Dar ea isbuti să scape şi înspăimîntată, roşie la faţă se ascunse grăbită sub cearşafurile albe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1932

Anton, fără să înţeleagă ce face, supunîndu-se unei îmboldiri instinctive, se repezi la Marioara, o prinse de mîini şi o sili ruşinată, să stea înaintea lui goală, cu toate protestările ei.

Pe neaşteptate acea carne splendid colorată, cu forme perfecte, cu armonie admirabilă în linii, îi răscoli puternic sufletul şi trupul. O privi lung, cu ochi căscaţi, tremurînd, şi, într'un moment, împins de vagi aspiraţii, ar fi vrut să se arunce cu violenţă în braţele nevestei sale, să sboare nebun spre acel necunoscut plin de făgăduinţi nespus de dulci, ce i se părea închis într'un mod neînţeles în persoana frumoasei Marioara. Dar nu se putea mişca, era parcă orb, nu pricepea calea şi o prăpastie fără fund stătea larg deschisă înaintea paşilor săi.

Imboldit de nevoia stăruitoare de a-şi limpezi mintea şi de a cugeta asupra puternicului uragan, ce-i răsturnase, pe neaşteptate, liniştea, regula şi claritatea, ce i se părea că existau în suflet, eşi repede din etacul Marioarei şi alergă în odaia lui, unde se trînti pe un scaun şi rămase multă vreme gînditor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdm1901-1932

Marioara, închisă în camera ei, dormea de mult, cînd Anton, sdrobit de oboseală, se hotărî şi el să se culce, incapabil să deslege enigma pe care natura o punea firei sale, sub chipul unei mîndre femei.

Din acea noapte însă, o însemnată schimbare a avut loc în preocupările sale obişnuite.

Imaginaţia exaltată a acestui visător, cercuită în opera sa, descoperi, graţie împrejurărilor, o lume nouă, necunoscută, al cărei farmec dulce şi tainic isvora şi se resfira ca o aureolă din subjugătoarea imagine a femeei sale goale.

Instinctul speciei se deşteptase la viaţă, orb şi paralitic, în ruina trupului său mort pentru generaţiile viitoare.

Citva timp, aceste ordine deosebite de imagini, opera lui deoparte, chipul statuar de marmoră vie al soţiei, de alta, cu tot cortegiul lor de dulci sentimente, i-au ocupat conştiinţa, rînd pe rînd.

Dar într'o zi, printr'o prefacere psihofisiologică neînţeleasă, aceste stări sufleteşti deosebite, se împreunară în creerul extravagant al lui Anton, într'un chip ciudat.

Stăpînit de nebunia lui stranie, aproape în fiecare seară, Anton se ducea în etacul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

BIBLIOTECA „AS
SIBIU

Marioarei, şi cu toată împotrivirea ei, o silea să se desbrace şi să stea goală înaintea lui, iar el, răsturnat pe o dormeză, o contempla multă vreme căzut într'un fel de extaz mistic, în care sorbea cu nesaţ un parfum sublim, emanaţiune, după credinţa sa, a operei sale minunate.

In aceste clipe în ochii lui ardea un foc straniu, mîinile îi tremurau emoţionate de atingeri delicioase închipuite, gîtul i se încorda, arterele se umflau şi cu buzele supte şoptea vorbe neînţelese.

In carnea ei frumoasă, plină de misterioase atracţii, Anton, cu imaginaţia lui aprinsă, vedea realisată divina poezie şi toate albastrele idealuri pe cari le concepuse în opera sa minunată. Lucrarea sa i se presenta cu aceiaşi unitate, cu aceiaşi varietate armonioasă, ca şi corpul femeei nude, de dinaintea sa, operă grandioasă a genialei naturi.

Marioara, bună şi răbdătoare, supunîndu-se mai mult din nevoia de a înlătura scene de violenţă, primi această situaţiune bizară ca destulă linişte, crezînd că va fi şi ea, ca multe altele, un capriciu trecător al descreeratului copilandru, ce era bărbatul ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932
310287

VI

Marioara şi Anton erau hotărîţi să se întoarcă la ei acasă. Dar o întîmplare neprevăzută schimbase aceste planuri.

Bătrînul Veniamin, abia sculat din pat după o lungă suferinţă, căzu din nou bolnav. Medicii, chemaţi în grabă la căpătîiul lui, se văzură siliţi să se recunoască neputincioşi a i da un ajutor însemnat.

Palid, scofîlcit, întins pe cearşafurile albe, bătrînul, ostenit şi descurajat, privea pe învăţaţi cu zîmbet trist.

„Acum sînt zădarnice toate, le spunea el, mă simt slab şi istovit, bătrîn cu viaţa stînsă în organe. Pe caerul vieţei, dragii mei, firul a rămas scurt şi căpătîiul, moartea, se apropie!"

In sat, vestea aceasta întinse jalea pe frunţi şi aduse lacrimi pe obraji. Suferinţa grea a omului, care o viaţă întreagă n'a avut alt dor mai aprins şi altă ţintă mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

scumpă de cit să înlăture şi să uşureze suferinţele altora, umpluse inimile tuturora cu adîncă, neţărmurită durere.

Impărtăşiau atîta iubire caldă pentru bătrîn şi aveau acum toţi atîta grijă şi fricâ, în cît, nicăieri, nici chiar în cel mai depărtat capăt al satului nu se mai auzeau sgomote.

Toţi vorbeau în şopte şi călcau încet, cu băgare de seamă, cu mintea parcă la pîndă, cu suflarea înăbuşită în piepturi.

Copiii, dojeniţi, tăceau şi ei, încredinţaţi că ceva neînţeles şi grav atîrna deasupra capetelor.

Marioara îngrijea pe bătrân cu mult devotament şi cu admirabilă jertfire de sine. Dar nemulţumirile de ordin moral erau pentru bătrîn mult mai mistuitoare de cît durerile trupeşti.

In genunchi, la patul de suferinţă, cu ochi înduioşaţi, cu capul aplecat pe umăr, Marioara asculta adesea şoaptele bătrînului. Şi, în spovedania lui, nu era nici odată nimic nou. Mereu răsuna aceiaşi durere, aceiaşi desnădejde, cunoscută de prieteni, spusă cu lacrimi şi repetată necontenit, fără speranţă de uşurare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Marioară, draga mea, spunea el, tu vezi, împrejurul meu am făcut mulţi oameni mulţumiţi. Acolo unde sărăcia şi suferinţa îşi făcuse cuibul, am adus îndestulare, rupînd de pe obraze masca jalnică a foamei, a grijei şi a nesiguranţei în ziua de mîine. Toată bogata rodnicie a acestei întinse moşii, am împărţit-o cu cei nevoiaşi, îndemnat de partea bună, compătimitoare, a inimei noastre şi din fanatica credinţă ce am avut în totdeauna, că viaţa trebue făcută pentru toţi cît mai blîndă şi mai dulce."

„Cînd acest ideal a fost ţinta vieţei mele, cînd din toate puterile am luptat zeci de ani pentru triumful lui, mă întreb, pot să am linişte acum şi să mor împăcat, cînd văd ostenelile mele pierind fără folos şi necazurile ameninţînd din nou cu trista lor stăpînire pe ocrotiţii mei."

„Este cu putinţă?! Copiii aceştia micuţi, născuţi într'un trai omenos, cărora viitorul li se pare surîzător sub părintească noastră ocrotire, să ajungă nişte nenorociţi? Văduvele, orfanii, bătrînii, cari au cunoscut şi s'au bucurat de binefacerile dragostei de oameni, să se zbată neputincioşi în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

neagră mizerie? Aerul, însănătoşit în jurul nostru, să se umple iarăşi cu blesteme?!"

„Posibilitatea atîtor rele mă usucă ca o otravă lentă de cîţiva ani."

„Şi toate aceste griji pentru ce? Fiind că s'a întîmplat să am un fiu nevrednic de inima mea. Rămas singur, Mircea va distruge, fără îndoială, tot ce am făcut eu cu bucurie în acest ţinut."

Iar Marioara, cu inima ei bună ce n'ar fi dat ca să liniştească pe acest venerabil bătrîn, cu suflet de sfînt. Nici un bun pămîntesc nu i se părea aşa de preţios în cît să nu merite a fi jertfit, spre a revărsa pacea şi odihna peste trupul bolnav, scuturat de friguri, al iubitului unchiu.

Dar ce putea ea face? se întreba Marioara adesea. Ce bun al ei, mare, ar fi putut lepăda cu dispreţ, ca să răscumpere liniştea şi sănătatea bătrînului?

Mircea era mereu acelaş. Nici o urmă, făţarnică măcar, de durere, nu i se vedea pe faţă, pentru tatăl său. Obişnuita bună dispoziţie îi strălucea în ochi şi nu se silea să o ascundă. Glumele, de asemenea, nu-i lipseau de pe buze.

Il obseda însă amintirea acelei nopţi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cînd văzuse pe Marioara în toată splendoarea sculpturală a frumuseţei sale. Ardea de dor să o strîngă în braţe. Iar împotrivirea ei îi fura treptat răbdarea şi tot ce bruma îi mai rămăsese de bună cuviinţă şi respect.

Urmărea pe Marioara pretutindeni cu stăruinţă brutală. Nici dispreţul ce întîmpina, nici dojanele aspre ce-i vestejau purtarea nu-l osteneau, dar, din potrivă, ca un geniu al răului, în faţa rezistenţei se ridica mai aprins şi mai cumplit.

Intr'o zi, exasperat, cu ochii fulgerători de mînie, zise Marioarei:

— Dragă, cu purtarea ta ai să mă faci să ajung un omoritor, un paricid! Fugi de mine ca de o fiară şi te închizi zilnic, ceasuri întregi cu acel bătrîn în camera lui.

Ce vorbiţi acolo?

Apoi, de unde pînă unde atîta dragoste între voi? Mă faci gelos, frumoaso!

Marioara în privi ironic.

„Nenorocito, strigă Mircea, ai să mă sileşti de turbare să sugrum chiar acum pe tatăl meu!

Zăpăcit de furie inconştientă, se aruncă spre uşa odăei în care zăcea Veniamin.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md1901-1932

Dar brusc se opri. O inspirație satanică îi trecu ca fulgerul prin minte. Se întoarse în fața Marioarei liniștit.

„Nu, zise el, cu hohot lung, batjocoritor. Să-l omor! Nu fac asta. Ar fi o prostie nevrednică de mine, o rușine. Mi-a venit o altă ideie, diabolică."

„Am să-i înveninez agonia!"

„Am să-l fac zilnic, ceasuri întregi, să turbeze, am să-l tortur, am să-i bag fierul roș în inimă, ca să se svîrcolească în durerile cele mai îngrozitoare ale disperatei lui prostii. Am să calc în picioare tot ce are mai scump și mai sfînt în sufletul lui, am să-l isbesc în convingerile sale caraghioase, în dragostea lui stupidă de oameni, am să-l silesc, de desnădejde, să-și spurce buzele neîntinate cu blesteme!"

„Și tu, Marioară, negreșit, vrei să mă întrebi: toate acestea pentru ce? Să-ți răspund:"

„Pentru ca tu, încăpățînato, care nu vrei să te pleci înaintea mea și fugi de dragostea și îmbrățișările mele, la această priveliște, să-ți frîngi mîinile și să te svîrcolești muncită de toate chinurile iadului, iar eu să mă bucur pînă la paroxism de durerea ta!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

„Şi, ca să nu-ţi dau nici un răgaz, mîndro, răsbunarea mea va începe chiar de-acum!“

Cu paşi hotăriţi ticălosul se îndreptă spre camera în care zăcea, bolnav prăpădit, tatăl său.

— Stai, Mircea, se rugă desperată Marioara.

— Aşa îmi placi, draga mea, zise el şi se opri. Acum să ne înţelegem. Eu sînt om de acţiune, mă cunoşti. Vorbe multe îmi displac.

Imi eşti dragă, vreau cu orice preţ iubirea şi îmbrăţişările tale.

Prin urmare, spune-mi precis, care este ora şi minuta cînd mă vei aştepta, cu braţele deschise, în etacul tău?

Şi, gîndeşte-te bine, scăpare nu este, căci voi fi cumplit şi nestrămutat. Dacă nu te supui, îţi repet, am să tachinez pe bolnav pînă are să înebunească, am să-i înghit toate răstîmpurile de linişte şi de odihnă, am să-i pîndesc toate bucuriile, toate mulţumîrile celor din urmă clipe şi am să i le strivesc fără milă.

Marioara, care îl ştia în stare să se ţie de cuvînt, îşi frămînta mîinile desperată..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mîine dimineaţă, la nouă ceasuri, reluă Mircea, aştept răspunsul tău, care va fi, după cum vei hotărî, un tratat dulce de pace, sau, o declaraţiune de răsboi.

Dar, încă odată îţi zic, gîndeşte-te bine.

Eşind trinti, după obicei, cu atîta putere uşa, în cît bătrînul bolnav tresări speriat din somn.

Toată ziua Marioara plînse în odaia ei. In cele din urmă luă o hotărîre eroică.

A doua zi Mircea, întîlnind-o, cu o mişcare din cap, îi făcu semn să vorbească.

— Ei bine, mă supun, zise Marioara, cu hotărîre. Ai pus la grea încercare dragostea ce am pentru sărmanul tău tată. Dragostea a eşit învingătoare. Mă voiu jertfi, dar, să ştii, nu mă plec de frică şi îţi voiu pune, chiar, condiţiuni, pe care va trebui neapărat să le îndeplineşti.

— Condiţiuni?! exclamă Mircea, zîmbind ironic. Să le ascultăm.

— Ameninţările tale de eri, reluă Marioara, nu mă sperie, deşi te cunosc în stare să te cobori nesimţitor şi fără scrupule pînă la fapta cea mai imorală. Aşa slabă cum mă vezi, sînt în măsură să-ţi sfărîm toate planurile. Indată povestesc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bătrînului tot ce s'a întîmplat, ies în drum, strig oamenii, le destăinuesc gîndurile tale ticăloase şi poţi fi prea bine încredinţat, că, fără întîrziere, o strajă, de o sută de oameni de va fi nevoe, te va arunca în praful şoselei, ca pe un netrebnic, şi va păzi, zi şi noapte, casa, veghind la liniştea tatălui tău.

La aceasta nu te aşteptai?!

Totuşi, ca să înlătur scandalul ce s'ar întîmpla şi mai ales tulburarea şi durerea bătrînului, mă voiu supune dorinţei tale, dar cu o condiţiune: să-ţi schimbi cu desăvîrşire purtările faţă de tatăl tău, Mircea.

Il vezi, e pe pragul morţei. Nu cred să trăiască mai mult de cît o săptămînă sau două. Sacrifică-te. Te implor. Indulceşte-i cele din urmă clipe de viaţă. Gîndeşte-te şi tu, că îţi este tată, şi încă un tată bun, un sfînt! Du-te la patul lui. Mîngie-l, cere-i ertare, pocăeşte-te, făgădueşte-i tot ce-ţi cere, înduioşază-i inima, plîngi. Dacă nu poţi fi sincer, prefă-te!

Vei face, Mircea, o faptă mare, care îţi va răscumpăra multe păcate. Imi ceri un sacrificiu, fă şi tu ce-ţi cer; e o jertfă de scurtă durată şi mă voiu sacrifica şi eu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

— Marioară dragă, îi răspunse Mircea, ai multă nobleţă în sufletul tău. Voiu face ceia ce îmi ceri, dar, să ştii, nu înfricoşat de straja ta. Zici că mă cunoşti, şi cu toate acestea uiţi, că aşa zisa perversitate e un atribut al naturei mele. Eu îndrăznesc toate, draga mea, chiar să strig în gura mare, înaintea plebei adunate de tine la poartă, că eşti amanta mea necredincioasă, că vrei să mă goneşti din casa tatălui meu, din casa mea, ca să te prostituezi în linişte cu Ieronim.

Poate nu mă vor crede?! Dar îndoiala se va naşte în inimi. Obrajii tăi rumeni, de curată fecioară, se vor vedea printr'o pată de noroi, pusă de mine între oameni şi tine, pată care nu te va atinge, ştiu, dar care va supăra cugetele curate. Ce zici?

Primesc, însă, condiţiunea ta. Va fi pentru mine o plăcere. Vreau să-mi încerc puterile, să-mi falşific inima, să-mi pun pe obraz o mască cinstită şi să mă admir pe mine însumi. Aici sînt în elementul meu. Garantez că voiu reuşi şi îţi voiu plăcea.

Adevărul este că Mircea a reuşit şi Marioara s'a ţinut de cuvînt.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intr'o seară, în timpul pe cînd de obiceiu era ocupat în camera sa, Anton se coborî din întîmplare jos. Trecînd pe lîngă etacul Marioarei auzi înăuntru un sgomot neobişnuit, parcă glasuri înăbuşite.

Ca nici odată se uită din curiozitate pe gaura cheei: pe patul alb zări pe Marioara în braţele lui Mircea. Tresări cu violenţă şi o expresiune puternică de groază îi schimonosi figura.

Rămase o clipă nemişcat şi nu-i venea să creadă. Tot ce văzuse, tot ce năvălea în mintea sa pe urma acestei întîmplări i se părea prea înspăimîntător. Se plecă din nou, se uită bine, dar era adevărat.

O durere neţărmurită îi strîmbă şi mai mult faţa îngrozită. Oftă adînc. Prinse capul cu mîinile. Ochii i se îngropară sub creţurile adînci ale pielei contractate. Hîrcîi şi fu aproape să leşine.

Ceva în inteligenţa lui se sdruncinase, se prăpădise într'o clipă. Avea impresia că un oraş gigantic, clădit cu sudoare seculară, se prăbuşise dinaintea sa, nimicit de un cutremur îngrozitor.

Nu se revolta la gîndul că femeia sa terfelise onoarea conjugală, că îşi călcase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marti/1901-1937

datoriile de soţie. Aceste cuvinte, pentru el, aproape nu aveau înţeles. In neputinţa-i fisică îşi bătea joc de tot ce puteau să însemne.

Dar Marioara, întinîndu-şi trupul, năruise, în mintea lui bolnavă, o muncă de ani de zile, tot ce avea mai scump, opera sa, care acum îi apărea sfărîmată, surpată din temelii.

O putere extraordinară, neînţeleasă, nimicise unitatea şi raţiunea ei. Tot ce adunase pînă acum i se păru o masă informă, fără legătură, fapte fără căpătîi. Lumea, privită prin prisma organizaţiei pe care o plănuise, nu mai avea farmecul şi strălucirea de altă dată. O pată de noroi se întindea peste toate.

Şi această stranie prefacere a avut loc în mintea lui tulburată numai din pricină, că frumoasa Marioara jertfise şi ea pe altarul speciei,—atît de puternic se unificase, în imaginaţia sa exaltată, prin contemplare, opera lui cu chipul minunat, desăvîrşit, al femeei sale nude.

Il cuprinse o furie de nebun. Voi să-i ucidă pe amîndoi chiar îndată şi sărind scările cîte trei, cu părul fluturînd, înotînd

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/nor1901-1932

din mîini, alergă în camera sa, la rîndul de sus, luă un cuţit şi se întoarse repede înapoi, cu sîngele ghemuit la inimă, cu buzele vinete, sgîrcite, stăpînit de nebunia amorului.

Lîngă uşa etacului Marioarei se opri gîfîind. Enormitatea faptei ce voia să săvîrşească îl îngrozi. Nici odată nu se manifestase pînă atunci cu atîta violenţă şi această stare nouă, această răscoală uriaşă în organismul său, prin intensitatea ei, dintr'odată, îi secă toate puterile.

Pe de altă parte, gîndul că Mircea, care era mult mai puternic, îl va desarma, iar apoi îşi va bate joc de dînsul şi îl va umili, îl îngrozi.

Tremurînd se întoarse prăpădit în camera lui, să-şi strîngă puterile, hotărît să caute un alt mijloc de răsbunare, sigur şi infernal.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rndm1901-1932

VII

Zilele următoare au fost groaznice pentru Anton. In haosul din sufletul său se desfăşura o luptă titanică, înfrigurată. Slăbiciunea şi timiditatea lui firească îi prăbuşeau într'una curajul, însă, o mînie sălbatecă îl susţinea şi îl îmboldea, fără răgaz, să ucidă pe cei ce i-au distrus existenţa şi au zădărnicit după credinţa sa... fericirea omenirei întregi.

Proecte de răsbunare, imposibile şi absurde, i se amestecau prin minte. Le urmărea pe toate cu plăcere, cu sete, pînă în cele mai mici amănunte, pe care le crea în întregime, cu bogata lui închipuire.

La trup se simţea sdrobit, pe piept îi sta o piatră de moară, sufletul îi atîrna în gol, din mîini şi din picioare puterile îi erau supte.

In cele din urmă se opri la o ideie. O rumegă şi se hotărî să o aducă la înde-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/anii 1901-1932

plinire. Dar ascunse taina în fundurile cele mai adînci ale inimei. Se prefăcu cu atita dibăcie, îşi supraveghie atit de bine mimica şi gesturile, în cît nimeni n'ar fi putut să bănuiască ceia ce se zămislea în bezna cugetului său.

Intr'o zi, la o săptămînă după cele povestite în partea din urmă a capitolului precedent, Anton propuse lui Mircea şi Marioarei o preumblare noaptea, pe ţărmurile Bistriţei.

Era lună plină.

„Mi-a venit, le zicea el, un dor nestăpînit de rătăcire, o poftă nebună de alergat peste văi şi dealuri, prin singurătate, cu voi împreună."

„Să nu vă împotriviţi, dragii mei!"

Se ruga ca un copil cu privirea înduioşată, cu capul aplecat pe umăr, cu mîinile împreunate.

„Voi cunoaşteţi firea mea capriţioasă. Ca copil, am învăţat pictura în casă. Aş vrea acum să fac un tablou, să îmbrac în haina realităţei o scenă de noaptea, misterioasă şi fantastică, care de cîtva timp mă obsedează."

„Pentru ca lucrarea mea să fie o operă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dtr1901-1932

de valoare, de adevărată artă, aş dori ca impresiunile, materialului ei, să-l sorb chiar din sînul naturei."

„Fiind la ţară, n'aş vrea să perd ocaziunea cea mai bună de inspiraţie."

Marioara şi Mircea s'au lăsat repede înduplecaţi. Bătrînul Veniamin nu zise nici el nimic. Din potrivă, se bucura gîndindu-se la plăcerea ce vor simţi copiii, odihnindu-şi spiritele prin o preumblare de cîteva ore.

Locul escursiunei, ales de Anton, era o regiune sălbatecă, dar frumoasă, aşezată la o depărtare cam de jumătate oră, cu trăsura, de casă. Acel loc se numea „La moara dracului" din causa unui vîrtej periculos pe care îl făcea acolo apa Bistriţei într'un golfuleţ stîncos. Priveliştea ce se deschidea ochilor, de pe colina cea mai înaltă, numită „Vîrful cu cruce" şi a cărei coastă se cobora aproape vertical în apă, era în adevăr minunată.

Amintirile legate de aceste locuri frumoase erau tragice.

O legendă spune că, pe vremuri, o mamă, al cărei iubit copil fusese omorît de vrăjmaşi haini, ajungînd, adusă de desperare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi de durere, pe acea stîncă, a blestemat cu foc pe cei ce au nenorocit-o şi, înainte de a se arunca în unde, s'a rugat de Dumnezeu, ca rînd pe rînd, prin tainica şi nemărginita lui putere, să îndrepte necontenit spre această prăpastie pe cei răi şi ticăloşi şi să-i piardă, mereu să-i piardă, pînă cînd dînsa, reînviind din valuri, săturată de victime vinovate, va striga: destul!

Mulţi s'au înecat de atunci pe urma ei.

In acel loc, pe care îl cunoştea din copilărie, Anton era hotărît să omoare pe Marioara şi pe Mircea. Sub vălul ocrotitor al nopţei, în pustiu, i se părea că va avea curajul trebuitor ca să înfăptuiască fără greş sălbateca sa răsbunare.

In aceiaşi noapte plecară toţi trei cu trăsura. Pe la zece ceasuri, după un drum minunat, pe lună, au ajuns la ţintă. Trăsura rămase în vale, pe şoseaua ce şerpuia albă printre dealurile verzi, înalte, acoperite cu păduri, iar ei, pe jos şi încetinel, pe o cărare îngustă, începură să se urce, printre tufişuri şi mărăcini, spre „vîrful cu cruce".

Cînd, după o cale scurtă dar ostenitoare,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

au ajuns pe micul platou, în lumină şi aer, cîteşi trei răsuflară uşuraţi şi se opriră, muţi, în faţa piesagiului ce se desfăşura înaintea lor.

Siluetele negre li se proectau pe cer cu conture limpezi.

Era o noapte splendidă. Cerul senim, ca de safir, îşi desfăşura protector arhitectura lui gigantică peste pămîntul adîncit în umbră şi somn, iar din regeasca ei slavă, luna plină şi palidă, cu discul de argint, risipea nepăsătoare, cu dărnicie largă, pe raze de lumină, melancolie.

De jur împrejur, pămîntul deluros era parcă plin de uriaşi prosternaţi. Pădurile cîmpiile, bordeele, grămezile de fîn, apăreau şterse, estompate. Numai munţii din apus, Carpaţi, maestoşi ca nişte puternici regi bătrîni, se ridicau în slavă cu forme clare.

Pe dinaintea lor, la o adîncime de 15—20 metri, Bistriţa, cu repezi sclipiri de argint se rostogolea grăbită spre şesuri, încolăcindu-se înspumată printre stînci.

Reflexele de lună, ca o punte albă, legau un ţerm cu altul. Inşiraţi în linie de bătae, un rînd de brazi stăteau muţi şi nemişcaţi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe malul din potrivă, înfăşuraţi în doliul nopţei. Umbra lor, atîrnată sub trunchiuri, întindea pe marginea apei dantele negre, colţurate.

Bîzîitul ţînţarilor, uşor şi neîntrerupt, ciocănitul metalic al greerilor şi murmurul rîului, singure tulburau liniştea nopţei. Cîteva lumini roşiatice se sbăteau pe moarte în cătunul din apropriere. Iar grămezi şi prelungiri de fum, diafane, înălţate din gunoaele aprinse de cu seară, se mlădiau voluptuos pe ape, întinzînd pe alocuri, în aer, în forme capricioase, străvăzătoare perdele albastre-argintii.

Splendida natură părea aici un colţ misterios, extraordinar, din poveştile cu vrăji minunate, cu smei fantastici şi cu păduri de argint.

Anton tresări. Gîndul răzbunărei îl înjunghie la inimă.

— Ei, amicii mei, le zise el, cu glasul puţin tremurător, ce subiect interesant propuneţi voi pentru lucrarea mea.

— Adresează-te, amicul meu, la dragoste, îi răspunse Mircea, căci iubirea este secularul subiect mereu tînăr, plin de sensaţii,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce dă în totdeauna pagini strălucite literaţilor şi pinze frumoase pictorilor.

— Iată o ideie minunată, exclamă Anton, cu bucurie. Aşa dar, tu Mircea vei fi amorezul şi Marioara iubita ta! Haide, nu protesta, soţia mea scumpă, e un moft. Aşezaţi-vă. Să va ţineţi în braţe într'o posiţie drăguţă. Închipuiţi-vă că aţi fi chiar doi îndrăgostiţi. Vreau să prind icoana unei clipe fericite, să o întipăresc în inimă şi pe urmă, acasă, pe îndelete, să o fixez pe pînză.

Anton aşează pe Marioara, cu toată împotrivirea ei în braţele lui Mircea, aproape de marginea prăpăstiei, iar el se dete apoi cu cîţiva paşi îndărăt. Se gîndea la răsbunare, voia să o săvîrşească, dar tocmai în acel moment suprem puterile îl părăsiră.

Tremură, o nelinişte de moarte îi apăsa suflarea în piept, se simţea săcătuit, cu sufletul atîrnat în gol. Din întîmplare, o carte, „Reforma socială", scrisă de un cunoscut anarhist, îi căzu din buzunar. Coperta ei roşie, revoluţionară, îi atrase privirile. Cîteva pagini, al căror cuprins îl cunoaştea, pline de uriaşă energie, ce propovăduiau cu furie destrucţiune nemiloasă, i se strecurară prin minte, într'o clipă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Sub influenţa lor curajul i se întoarse. Ridică capul. Faţa palidă a Marioarei i se păru rumenită de gînduri păcătoase. Un rîs de nebun era aproape să isbucnească sgomotos de pe buzele sale supte.

Se stăpîni şi încet se îndreptă spre cei doi îmbrăţişaţi. Faţa îi era galbenă, ca de mort. Simţea înţepături la inimă, furnicături prin trup. Şi le zise, cu glasul stins, tremurător, aproape fără să ştie ce vorbeşte:

„Ţineţi-vă, dragii mei, mai bine în braţe. Acum nu sămănaţi de loc cu nişte amanţi! Strîngeţi-vă mai tare în braţe. Ei haide.... da..... mai pătimaş şi daţi-vă puţin mai înapoi!“

Glasul lui în noapte răsuna straniu.

Mircea, fără să bănuiască pericolul de moarte ce-l ameninţa, înconştient făcu cîţiva paşi îndărăt, spre rîu, trăgînd pe Marioara după el.

Anton, rămas în urmă, cu capul înainte, cu ochii închişi, se repezi asupra lor, năuc.

Îmbrînciţi fără veste, Marioara şi Mircea căzură pe spate, lunecînd cu iuţeală, de-a lungul stîncei înclinate, spre apă. Anton se opri pe marginea prăpăstiei. Înspăimîntat de fapta ce săvîrşise, căscă ochii mari

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?rdr=1901-1932

deschise gura, degetele de la mîini se reşchiară, părul i se înălţă pe cap ca o creastă.

Ţipetele lui Mircea şi ale Marioarei spintecară văzduhul cîteva clipe, stridente. Unul din ei căzu în vîrtejul Bistriţei. Nenorocitul se lupta disperat cu apa; cercuri mici, încrucişate, ce năşteau şi mureau repede în jurul său.

Brazii de pe malul scund din potrivă se făcură parcă mai negri. Stăteau muţi, fără suflare. O dungă de nour, neagră, întinse un briu pe faţa lunei albe.

Anton, pe marginea prăpastiei înţepenise. Aiurit privea catastrofa.... O mînă, cu cîteva cercuri de apă împrejur se mai sbătu o clipă la suprafaţă, apoi se trase în adînc şi totul se sfîrşise.

In mintea lui Anton, luna se apropiase de orizont, umbra brazilor se făcu mai lungă, se adînci mai mult în apă, apa se adînci şi ea, n'avea fund parcă şi cuprins de ameţeală căzu, lovindu-se puternic cu capul de o piatră.

La poalele dealului, vizitul, clipocind liniştit în trăsură, aştepta pe stăpîni să se întoarcă. Un tropot grăbit de cal îl deşteptă din picoteală, iar un glas, după care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

cunoscu pe Ieronim, întrebă nerăbdător şi îngrijorat.

— Ştefane, de ce stai aici? Marioara unde-i?

— Unge să fie?! răspunse liniştit cel întrebat. Nici un ceas nu e de cînd, împreună cu domnişorul Mircea şi cu bărbatul D-neei s'au urcat pe deal. Acum trebue să se întoarcă. Socot că se vor fi săturat de privit pustiurile.

Ieronim descălecă. Lăsă calul în grija omului, şi, puţin mai liniştit, porni printre tufişuri spre vîrful dealului.

Cînd eşi pe platou rămase trăsnit. Singură crucea de piatră din marginea prăpăstiei se înalţa din faţa pămîntului! Locul era gol. Ingrozit se uită cu grijă în toate părţile şi atunci zări o formă omenească trîntită jos, nemişcată. Se apropie şi recunoscu pe Anton. Il scuturâ de haine, îi apucă obrajii cu mîinile şi cum deschise ochii îl întrebă, tremurînd:

— Dar ceilalţi unde sunt?

— Ceilalţi?! Ceilalţi sînt morţi! I-am aruncat în Bistriţa.

Ieronim nu vru să creadă. Privind cu ochii căscaţi prăpastia ce se deschidea sub-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morri1901-1932

paşii săi, strigă desperat, din toată puterea plăminilor:

— Marioară! Marioară!

Un glas aproape imperceptibil răspunse din apropiere:

— Sînt aici, Ieronime.

Glasul venea din jos. Se apleacă mult deasupra prăpastiei şi la cîţiva metri adîncime zări sprijinit într'un mărăcine un alt chip omenesc.

— Marioară, tu eşti?

— Eu sînt.

— Eşti rănită; te doare ceva?

— Nu sînt rănită, dar tot trupul mi-e măcelărit din căzătură.

— Te poţi încă ţine acolo?

— Da.

— Curaj, dragă Marioară; aşteaptă puţin.

Într'un suflet Ieronim se coborî la şosea. Scoase din chichiţa trăsurei două frînghii şi impreună cu vizitiul Ştefan se urcă din nou pe deal.

Amîndouă frînghiile iură fixate îndată, cu cîte un capăt, de crucea de piatră. Ieronim îşi legă apoi mijlocul cu capătul liber al uneia dintre frînghii şi se coborî în adîncime.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cînd ajunse la locul unde se afla Marioara, oprită în cădere de un mărăcine stufos şi puternic, crescut într'o scobitură de stîncă, Ieronim, ca să înlăture pericolul unei noi căderi, o legă mai întîi pe ea, binişor pe subsuori, cu capătul celeilalte frînghii; apoi Marioara se agăţă de umerii tînărului şi ascensiunea începu.

Sprijinidu-se cu picioarele pe proeminenţele malului stîncos, săltîndu-se pe frînghie cu braţele-i vînjoase, după o luptă uriaşă, ajutat de vizitiul Ştefan, Ieronim scoase pe Marioara din prăpastie.

Anton zăcea pe pămînt în nesimţire.

Cînd Ieronim se uită acum la el mai de aproape, îl văzu culcat ca capul într'o baltă de sînge. Îi legară rana de la tîmplă cum se pricepură mai bine. Apoi Ştefan îl luă în braţe şi cu toţii plecară spre trăsură.

Marioara, slăbită, se răzăma de braţul lui Ieronim. Pe drum ea îi zise:

— Venirea ta la vreme a fost o adevărată minune. Să fi întîrziat puţin eram pierdută. Cu groază nebună simţeam dislocîndu-se, cu trosnituri, încetul cu încetul, sub greutatea corpului meu, mărăcinele care mă ţinea atîrnată deasupra prăpăstiei. Ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dir=1901-1932

te-a făcut să pleci pe urma noastră? Spune-mi.

— Un presentiment, răspunse Ieronim. Cînd m'am întors aseară acasă şi am aflat de plecarea voastră neaşteptată, am fost foarte neliniştit, Bătrînul Veniamin, se silea să mă convingă că temerile mele erau neîntemeiate. Dar vorbele lui n'aveau asupra mea nici un efect. Imi era cu neputinţă să cuget, că puteai fi în singuranţă, noaptea, într'un loc atît de periculos, în tovărăşia unor oameni cari nu-mi inspiră nici o încredere. M'am încălecat pe un cal, am plecat pe urma voastră şi, vezi, ce bine am făcut.

Marioara, la rîndul ei, îi povesti cele întîmplate pe „Virful cu cruce".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VIII

Pe la două după miezul nopţei au ajuns acasă. Bătrînul Veniamin încă nu închisese ochii. Neliniştea lui Ieronim, plecarea lui grabnică după ceilalţi îl puseseră pe gînduri. Tot felul de presupuneri absurde îi chinuiau mintea.

Cînd auzi sgomot de trăsură în curte se sculă din pat, se tîrî cu greutate la fereastră. In umbra nopţei văzu pe Ieronim dînd în şoaptă mai multe ordine. Doi oameni plecară grabnic în sat. Apoi Ieronim, ajutat de un alt om, cobori din trăsură o formă omenească.

Atunci Veniamin deschise fereastra şi întrebă înspăimîntat:

— Ce s'a întîmplat, Ieronime?

— Nimic, tată, linişteşte-te, răspunse tînărul.

Dar bătrînul, acum, presimţea şi el o nenorocire. Tremurînd strigă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rndrr1901-1932

— Tu mă înşeli, Ieronime. Vino repede sus.

Istovit de emoţiune se întoarse la pat şi băgîndu-se sub plapomă, murmură, frîngîndu-şi mîinile de desperare:

„Nenorocit ce sînt! Ce lovitură mă mai aşteaptă încă?!"

Peste puţin Ieronim intră în odaia bătrînului. Ar fi vrut să-i cruţe noi suferinţe, dar nu ştia cum. Vinătăele pe care Marioara le avea pe obraz şi pe trup, rana foarte periculoasă a lui Anton de la cap şi, mai ales, lipsa lui Mircea, erau fapte ce nu se puteau tăinui.

Nu găsea nici o povestire, care să inspire credinţă şi să liniştească pe bolnav. Şi era convins că explicaţiunile nesatisfăcătoare, în loc să-l împace, l-ar fi chinuit mai mult. Evident, adevărul nu se putea ascunde. Numai gravitatea faptelor pentru moment se putea, poate, micşora.

Ingenunchiat la patul bolnavului, Ieronim îl rugă să se liniştească.

— E adevărat, dragă tată, s'a întîmplat o nenorocire. Dar nu e atît de straşnică pe cît, poate, ţi-o închipuieşti. Cînd eram copil mă învăţai în totdeauna să stau, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

viaţă, stană de piatră dinaintea încercărilor grele, iar ireparabilul să-l privesc, fără şovăire, cu resemnare şi bărbăţie. Fă şi d-ta acum ce mă sfătuiai pe mine odată.

— Povaţa ta e frumoasă, Ieronime. Dar, nu mă chinui, spune-mi mai repede ce s'a întîmplat.

Uşa ce deschise şi Marioara, galbenă, trasă la faţă, întră în odae şi se apropie de patul bătrînului. Veniamin o prinse de mîini şi o întrebă:

— Ce-a fost ?

Ieronim îi făcu semn să vorbească.

— Dacă mă crezi, dragă unchiule, nici acum nu pot să-mi explic cele întîmplate. După cum ştii, am plecat la preumblare, cu Anton şi cu Mircea. Pînă la „Vîrful cu cruce" n'a fost nimic deosebit.

Pe deal, după ce am admirat puţin minunata privelişte ce se deafăşura înaintea noastră, Anton ne-a întrebat cam ce subiect ni s'ar părea nouă mai nimerit pentru lucrarea lui. Mircea, glumeţ, îi propuse o scenă de dragoste.

Anton găsi ideia minunată, şi, sub pretext că vrea să culeagă impresiuni din natură chiar, mă aşeză silit în braţele lui Mircea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

Apoi, Anton s'a dat cu cîţiva daşi îndărăt.

Ce s'a petrecut în urmă a fost groaznic.

Anton ca un turbat s'a repezit asupra noastră şi îmbrîncindu-ne cu capul şi cu mîinile ne-a aruncat în prăpastie. Eu am căzut de două ori peste cap şi m'am oprit, înţepenită, într'un tufiş. Imediat am auzit sgomotul făcut de căderea unui corp în apă. Sus, pe mal, Anton, cu mîinile ridicate, cu ochii şi cu gura căscate, îngrozit pricea catastrofa. Atunci am leşinat.

— Dar Mircea, întrebă bătrînul îngrijorat, a scăpat?

— Nu ştiu, dragă unchiule, Ieronim l-a căutat, l-a strigat de mai multe ori, dar în zadar. A fost luat probabil de curentul puternic al apei şi a eşit la ţărm mult mai departe, la vale.

— Din dragoste mă înşelaţi! Mircea, sărmanul meu copil, a murit! strigă bătrînul.

A murit!

O criză groaznică de desperare îl cuprinse. Obrazul supt i se schimonosi de durere, spasmuri îi cutremurară pieptul subred. Se svîrcolea gemînd în pat, şi din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniei.ro/mor1901-1932

ochii lui săcătuiţi, adînciţi în orbite, picurară lacrimi.

Marioara şi Ieronim şoptiră cîte-va vorbe de mîngîere, dar bătrînul părea că nici nu aude. Sfîşiaţi de durere, stăteau şi ei în faţa lui muţi, neputincioşi.

Cînd se potoli puţin, Veniamin le zise:

„Plecaţi copii, lăsaţi-mă singur cu durerea mea!“.

A doua zi, oamenii trimişi de Ieronim în căutare, aduseră într'o căruţă cadavrul lui Mircea, oribil mutilat.

Bătrînul ceru să-l vadă. Sprijinit de Ieronim şi Marioara se coborî în curte. Acolo, îngenunche în faţa trupului neînsufleţit al fiului său şi se puse pe un vaer nebun, sfîşietor.

„Te-am perdut, copilul meu! Te-am perdut!“ repeta el necontenit.

„Mîngîerile tale blînde, vorbele tale dulci, nu le voi mai auzi....“

„De acum încolo nu-ţi vei mai cere ertare, cu lacrimi desperate, pentru trecutul tău.....“

„Toate bucuriile, toată nădejdea ce mi-ai deşteptat în suflet prin pocăinţa ta, toate sînt acum îngheţate, ca şi trupul tău rece, nesimţitor.....“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/anii1901-1932

Veniamin în urmă, îşi sărută de mai multe ori copilul pe frunte, pe obrajii vineţi, apoi ajutat de Marioara şi de Ieronim, se întoarse în odaia sa.

Dar, în loc să se potolească, durerea şi desperarea bătrînului luau proporţii tot mai mari, îngrijitoare.

In faţa acestui spectacol sdrobitor, Marioara îşi impuse o hotărîre eroică.

— Unchiule, zise ea atunci lui Veniamin, nu te frămînta în zadar. Fiul tău Mircea nu merită extraordinara ta suferinţă.

Nevrednic şi plin de păcate a rămas pînă în clipa cea din urmă.

Mîngîerile lui blînde, duioşia din vorbe, lacrimile vărsate, iertarea cerută, au fost toate minciuni şi prefăcătorie!

Bătrînul holbă ochii.

Marioara desfăcu o scrisoare pe care o ţinea în mînă şi o arătă lui Veniamin, zicîndu-i:

— Priveşte această hîrtie scrisă şi iscălită de Mircea. Mi-a dat-o săptămîna trecută. Acum ascultă cuprinsul ei neruşinat cu băgare de seamă. Dar, eu nu pot să o citesc.....

Citeşte-o tu, Ieronime.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index.901-1932

Marioara se puse în genunchi, dinaintea patului lui Veniamin, plecă capul, își acoperi fața cu mîinile, iar Ieronim citi:

„Marioară dragă, îngeraș iubit!"

„De cît-va timp fugi de mine. Indispozițiile tale mi se par minciuni repetate. Știu, nu ți-am fost drag nici odată. Dar de mine nu te poți plînge."

„Mi-am făcut datoria întreagă. Bătrînul tată e mistificat mai mult decît mă așteptam. E încredințat acum sărmanul că fiara sălbatecă, Mircea de altă dată, s'a făcut om cu credințe și apucături oneste."

„In mîngîerile mele duioase, în dulceața vorbei, în entusiasmul meu prefăcut, cu oarba lui sinceritate, vede pocăință."

„Dacă ar ști cîtă iscusită minciună se ascunde în dosul acestor aparențe, și, mai ales, dacă ar cunoaște, ceia ce numești, *sacrificiul tău*, m'ar goni de lîngă patul lui, ca pe cel din urmă ticălos".

„Cîte odată sînt sătul de minciună. Dar alte ori, ca acum de pildă, urez din sufletul tatălui meu viață îndelungată, pentru ca tu, frumoaso, să ai mereu de tîrguit de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

la mine liniştea lui, pentru ca mereu să-mi fii datoare birul cărnei tale!".

„In astă seară aşteaptă-mă. Gîndurile de revoltă dă-le la o parte."

„Mircea".

Veniamin ascultă cuprinsul scrisoarei cu atenţiune încordată. Cînd Ieronim isprăvi, bătrînul nedumerit, uimit peste măsură, zise:

Marioară dragă, lămureşte-mă. Cred că n'am priceput bine. Urechile şi minţile mele slabe poate mă înşeală. Cu trupul tău, zice el, ai cumpărat liniştea mea?! Ţi-ai jertfit mîndria, cinstea, demnitatea, ca să îndulceşti durerea ultimelor mele zile?!

E adevărat?

Marioara, drept răspuns, plecă capul.

„O, nepreţuit copil, drag martir, reluă bătrînul. Cu ce aşi putea să răsplătesc nobleţea inimei tale, imensul tău sacrificiu?!"

— Iubirea ta, dragă unchiule, este tot ce-ţi cer.

Veniamin prinse atunci, cu amîndouă mîinile, capul Marioarei, o strînse lung la pieptul său, o sărută pe obraji, pe ochi, pe frunte.

Apoi, tînăra femee, cum stătea în ge-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nunchi la patul bătrînului ridică ochii spre Ieronim, şi, cu ruşine şi sfială, îl întrebă:

— Mă mai stimezi, amicul meu?

— Mai mult ca în totdeauna! răspunse Ieronim, fără înconjur.

Spre seară, Anton îşi dete şi el obştescul sfîrşit.

Primarul comunei, potrivit rînduelilor, a încheiat cuvenitul proces-verbal, prin care constata că moartea celor doi tineri a fost pricinuită de un nenorocit accident.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IX

Murind fiul său şi Anton, Veniamin rămase singur stăpîn pe întreaga lor avere.

După o săptămînă, un judecător, delegat de tribunal, se presintă la conac şi primi testamentul bătrînului.

La rîndul său, Veniamin trecu moşia, cu uneltele de muncă, cu toate acaretele şi edecurile ei, precum şi bogata rezervă de cereale din magazii, în plina proprietate a sătenilor.

Marioara şi Ieronim, numiţi executori testamentari, primiră fiecare cîte 150,000 lei.

Cînd simţi apropiindu-se sfîrşitul, bătrînul îşi luă rămas bun dela prieteni. Chemă apoi la căpătîiul său pe Marioara şi Ieronim.

— Dragii mei, le zise el cu glasul stins, pe pămînt, acum, mi-a mai rămas o singură datorie de îndeplinit: să mor. Sînt prea bătrîn ca să pot fi încă lumei de folos, iar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dlr1901-1932

pentru cei din jurul meu, simt, sînt o sarcină. Dar, n'aşi vrea să pun, sub o cruce, capăt vieţei, fără să vă ştiu şi pe voi, cei mai buni ai mei prieteni, rostiţi cum se cuvine.

Ieronim, mi-ai spus odată o taină: iubeai o mîndră fată. In mintea ta, atunci, din tot ce vedeai se desprindea chipul acelei splendide fecioare, în tot ce auzeai răsunau note dulci din glasul ei.

Dragostea ta pentru idolul de altă dată a rămas aceiaşi?

Ieronim răspunse fără şovăire:

— Da.

— Iar tu Marioară dragă, reluă bătrînul să-mi spui: iubeşti încă pe acest băiat?

Privind înduioşată spre Ieronim, Marioara zise şi ea:

— Da.

Veniamin, emoţionat, împreună mîinile celor doi tineri.

— In totdeauna, copii, dragostea m'a impresionat. Aşa a fost făcută inima mea, roabă acestei slăbiciuni. Şi de aceia, mi-am rezervat plăcerea şi bucuria de a vă strînge mîinile împeunate pentru cele din urmă momente ale vieţei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iubiţi-vă, dragii mei; pace şi armonie fie între voi cît veţi trăi!

Bătrînul îi trase la piept şi îi strînse cu ultimele puteri.

Apoi grăi:

— Scumpii mei, acum vă zic şi vouă: rămas bun!

Lacrimile îi podidiră pe toţi şi strînşi grămadă plînseră cu hohote.

In urmă Veniamin îi rugă să se scoale în picioare. Cu obrajii scofîlciţi, presăraţi cu lacrimi, cu ochii căscaţi îi privi încă odată pe amîndoi, pe rînd, dînd din cap cu jale. Şi zise iarăşi:

— Rămas bun, dragii mei!

Se întoarse cu faţa la perete. Ostenit aţipi. Şi sufletul generos al bătrînului, fără sbucium, fără păreri de rău, trecu un somn, fără să ştie cînd, pragul veşniciei.

Pace lui!

Cînd cele rînduite de Veniamin prin testament fură aduse la îndeplinire, Marioara şi Ieronim hotărîră să părăsească pentru totdeauna satul Vai-de-ei. Erau legate pentru Marioara prea multe amintiri neplăcute din vechiul conac.

Ultimele emoţiuni ale despărţirei fură

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

închinate lui Veniamin. Gătiţi în haine de drum, tinerii intrară braţ la braţ în cimitirul satului.

Pe mormîntul celui bătrîn se ridica un monument simplu, graţios de marmoră neagră. Pe o placă de bronz, fixată pe soclul monumentului, potrivit voinţei lui Veniamin, era gravat un pasaj din testamentul său.

Marioara şi Ieronim îngenunchiară pe treptele negre şi cu capetele între mîini, lăcrămînd, trăiră din nou multe scene din viaţa celui dispărut.

Iar cînd se sculară în picioare, Marioara îşi rezemă capul de umărul lui Ieronim şi îi prinse gîtul. Tînărul o strînse de mijloc. Şi stînd aşa, îmbrăţişaţi, pătrunşi de fiinţa bătrînului, care mai vieţuia parcă în preajma lor, Ieronim citi inscripţia de pe piatra funerară, care cuvînta:

EU, VENIAMIN
ADORMIT SUB ACEASTĂ PIATRĂ SOMNUL VEŞNICIEI, GRĂIND CĂTRE VOI, MARTIRI, CARI FACEŢI PRIN SUFERINŢĂ, CA FOAMEA ŞI LIPSURILE SĂ DĂINUIASCĂ PE ACEST ÎMBELŞUGAT PĂMÎNT

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Zic vouă:
iubiţi-vă unii pe alţii.

dar, după douăzeci de veacuri de dragoste şi răbdare, propovăduită de apostolii lui Crist, voi săracii, astăzi, sînteţi tot atît de mulţi şi de greu încercaţi, caşi în anul cel dîntîi al mîntuirei.

Dragostea de oameni
a înălţat somptuoase spitale, asiluri de noapte. adăposturi pentru bătrîni şi infirmi, ospătării populare, a creat societăţi de binefacere, a ridicat mila şi caritatea la rangul de virtuţi, dar n'a uşurat cu nimic povara şi durerea celor mulţi.
în dragostea de aproape nu e mîntuirea voastră!

Săraci,
ridicaţi fruntile umilite din ţărînă, puneţi stavilă răbdărei seculare învăţaţi rostul la care aveţi dreptul ca oameni, apoi, umăr lîngă umăr, bateţi, toţi odată la uşa stăpînitorilor. şi, adevăr vă zic:
e destul să cereţi ca să vi se dea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

UNIREA ZĂMISLEŞTE PUTEREA,
CONŞTIINŢA DREPTURILOR ŞI LUPTA DUCE
LA IZBÎNDĂ.
IMPRĂŞTIAŢI ACEST ADEVĂR
IN CELE PATRU COLŢURI ALE LUMEI.

Subjugaţi de puternica personalitate a celui dispărut, Marioara şi Ieronim rămaseră multă vreme visători.

Cînd eşiră din cimitir găsiră în poartă trăsura. Plecară la drum. Trecînd printre lanurile bogate, pline de soare, bărbaţi, femei şi copii, îi salutau afectuos.

Pe şes, pe şoseaua dreaptă şi lungă de chilometri, trăsura lor sălta nouri deşi de colb pe urma ei. Şi se făcea tot mai mică, Ajunse la o vreme, în depărtare, un punct. care în cele din urmă, se pierdu şi el în infinit.

SFÎRŞIT

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Cralova, 10 Mai 1914.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ERATĂ

La pag. 40 în loc de *Meliora*, a se citi *Melior*.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir1901-1932

PREȚUL 1 LEU.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932